

ОПШТИНА БРАТУНАЦ

**СТРАТЕГИЈА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА
ОПШТИНЕ БРАТУНАЦ
ЗА ПЕРИОД 2017 – 2022. ГОД.**

Братунац, 2017. године

Ова Стратегија је резултат ТИМСКОГ рада чланова из општине Братунац, прилагођена Методологији за интегрисано планирање локалног развоја у БиХ (миППРО), која је настала као резултат заједничке иницијативе Развојног програма Уједињених нација (*UNDP*) и Швајцарске агенције за развој и сарадњу (*SDC*), а припремљена је у оквиру Пројекта интегрисаног локалног развоја (*ILDPA*), проведеног од стране ових институција, у сарадњи са Министарством за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине, Министарством управе и локалне самоуправе Републике Српске, Федералним министарством правде и савезима општина и градова из оба ентитета, уз техничку асистенцију Агенције за развој предузећа ЕДА из Бања Луке. Процес унапређења стратегије подржан је од стране Развојног програма Уједињених нација (*UNDP*) кроз Програм опоравка регије Сребреница (*SRRP*).

У читавом процесу планирања примењиван је партиципативни приступ, у којем су локални актери, а пре свега представници општине Братунац и других релевантних институција, узели активно учешће, дајући драгоцене смернице за овај стратешки документ.

А. Општина Братунац

1. Начелник општине - Недељко Млађеновић
2. Вјекослав Стевановић, координатор
3. Шевко Карић, члан
4. Оља Чучић, члан
5. Андријана Марковић, члан
6. Божица Обреновић, члан

Д. Партнери

1. СЕКТОР ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

а) ПОЉОПРИВРЕДА

1. Раденко Радовић
2. Рајко Стевић
3. Андријана Марковић
4. Младен Мракић
5. Љубиша Алемпић
6. Мухамед Мехмедовић
7. Зоран Петровић
8. Марко Живковић
9. Сафета Бегановић

б) РАЗВОЈ МАЛИХ И СРЕДЊИХ ПРЕДУЗЕЋА И ИНФРАСТРУКТУРА

1. Милица Лазић
2. Стојан Илић
3. Владан Продановић
4. Горан Млађеновић
5. Раденко Васић
6. Петко Ранкић
7. Шевко Карић
8. Владимир Мићић

2. СЕКТОР ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ

1. Оља Чучић
2. Саво Милошевић
3. Љубиша Алемпић
4. Андрија Млађеновић
5. Јадранка Магазин
6. Оливера Беатовић
7. Славољуб Млађеновић
8. Жељана Пјевалица
9. Милијана Миловчевић
10. Рецо Синановић
11. Чедомир Павловић
12. Кристина Ћирковић
13. Ифета Мерјемић

3. СЕКТОР ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

1. Невенка Мајсторовић
2. Милица Макитан
3. Славољуб Млађеновић
4. Слађана Грујичић
5. Бојан Трнинић
6. Фехим Смајловић
7. Салих Дубичић

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

UN	Уједињене нације
EY	Европска унија
PC	Република Српска
CO	Скупштина општине
UNDP	<i>United Nations Development Programme</i>
CARE	<i>Care International</i>
UMCOR	<i>United Methodist Committee on Relief</i>
Стратегија	Стратегија одрживог развоја општине Братунац за период 2017-2022. год.

Преамбула

Општина Братунац предузима значајне кораке у планирању сопственог одрживог развоја у складу са постојећим законским оквирима и савременим европским и светским токовима. Данас је суштински елемент у било којој земљи јачање локалних капацитета и развијање свести у циљу локалног одрживог развоја.

Стратегија одрживог развоја ЕУ, Лисабонска стратегија и Нова Лисабонска стратегија, Миленијумски циљеви (УН), Стратегија развоја Босне и Херцеговине и Акциони план Републике Српске као и Стратешки план развоја општине Братунац 2008 – 2012. и ЛЕАП- Локални еколошки акциони план су послужили за израду ове Стратегије. Многе земље су своје националне стратегије одрживог развоја већ ускладиле са поменутима наднационалним стратегијама и циљевима.

Национални стратешки документ у овој области је Стратегија развоја Босне и Херцеговине и Акциони план Републике Српске. Стратегија развоја Републике Српске 2011. - 2015¹ која дефинише одрживи развој као циљно оријентисан, дугорочан, непрекидан, свеобухватан и синергетски процес који утиче на све аспекте живота (економски, социјални, еколошки и институционални) на свим нивоима у фази израде у сарадњи са Економским институтом из Бањалуке. Према досадашњим сазнањима у стратегији се потенцира израда модела који на квалитетан начин задовољава друштвено-економске потребе и интересе грађана, а истовремено уклања или знатно смањује утицаје који прете или штете здравој животној средини и природним ресурсима.

Општина Братунац је усвојила 02.06.2008. године Стратешки план развоја општине Братунац 2008 – 2012. и ЛЕАП - Локални еколошки акциони план 28.02.2008. године., тако да претходно наведени документи представљају основ за израду Стратегије одрживог развоја општине Братунац за период 2017. до 2022. године (у наставку: Стратегија).

Радни тим и секторске радне групе за израду Стратегије за период 2017-2022.год. формиран су 16.12.2016.године.

На сједници од 11.04.2017.год. Скупштина општине Братунац усвојила је Стратегију, чиме је она постала и њен званични документ.

Пројектни тим

---

¹ <http://www.ekinst.org/novost.php?id=35>

Порука начелника општине

Поштовани суграђани,

Одржив развој општине Братунац ограничен је недостатком стратешких планова развоја, те финансијских, материјалних и људских ресурса за провођење значајних пројеката. Средства којима располажу локалне власти нису довољна да подмире потребе и унаприједи квалитет живота грађана. Неселективно финансирање појединачних пројеката води расипању ресурса уколико није успостављен одговарјући систем за планирање ресурса. Планови развоја имају ефекта само тамо гдје постоје правилно замишљене идеје, које узимају у обзир стварне економске приоритете и које их онда повезују са расположивим средствима.

Недостатак одговарајућих локалних стратешких докумената онемогућава да општине постану квалитетан сервис грађана, али и добар пословни партнер. Зато је општина Братунац приступила пројекту израде Стратешког плана одрживог развоја за период 2017-2022.год., са циљем стварања смјерница будућег развоја локалне заједнице и повећања квалитета живота локалног становништва. Стратешки план развоја дефинисао је основне правце кретања свих сектора, у циљу уравнотеженог развоја и одрживог управљања расположивим ресурсима. Овакав плански приступ омогућава квалитетнију бригу о потребама грађана, приступ средствима из бројних фондова, стварање партнерстава, размјену искустава и максимално коришћење компаративних предности локалне заједнице.

Општина Братунац је активно укључена у процес креирања стимулативног и дјелотворног пословног окружења кроз континуирану подршку и охрабривање нашег растућег пословног и пољопривредног сектора.

Висока незапосленост, приватизацијом уништена привреда, осиромашено и опустјело село довели су до тога да незапослено становништво свој ангажман налази у пољопривреди и то у производњи малине. У протеклих неколико година производња малине је значајно порасла што је било и очекивано имајућу на уму чињеницу да су претходни пројекти финансирани од стране Општине Братунац и међународних организација интензивно пружали подршку производњи јагодичастог воћа. Најзначајнији пројекат је заснивање расадника малине на површини од 5 хектара, који је у власништву Општине Братунац. Расадник ће у 2017.години произвести преко 500.000 садница малине. Као резултат тих активности, примарна производња малина повећана је са 150 хектара колико је износила у 2012. години на 300 ха у 2016. години и заузима водеће мјесто у пољопривредној производњи општине са око 3.000 тона/годишње/ овог воћа.

У прилог економском развоју, значајно је напоменути и изградњу моста између Братунца и Љубовије који ће представљати најкраћу везу Републике Српске са саобраћајним Коридором 11 кроз Србију. Од изградње новог моста, преко кога ће се одвијати промет путника, робе и производа велику корист имаће не само ове двије пограничне општине, већ и становништво и привредници цијелог средњег Подриња с обје стране Дрине.

Једино заједно можемо градити бољу будућност.

***Начелник општине Братунац
Недељко Млађеновић, дипл.инж.маш.***

1. Општи подаци о општини	9
1.1 Административни и географски положај	9
1.2 Кратак историјат Општине	11
1.3 Општи подаци о становништву	12
1.4 Локална самоуправа	14
2.1 Опис тренутне ситуације	17
2.1.2 Пољопривреда	21
2.1.3 Туризам	29
2.1.4 Инфраструктура	32
2.1.4.1 Саобраћајна инфраструктура	32
3. Становништво, образовање и квалитет живота	37
3.1 Опис тренутне ситуације	37
3.1.1 образовање	37
3.1.1.2. Основно образовање	37
3.1.1.3. Средње образовање	38
3.1.2 Здравствена заштита	38
3.1.3 Социјална заштита	39
3.1.4 Култура	39
3.1.5 Спортска и физичка култура	40
3.1.6 Информисање	40
4. Животна средина	44
3.3 Опис тренутне ситуације	44
4.1.7. Канализација	48
5. Дефинисање стратегије	54
<i>На основу приказа тренутног стања по 3 основна елемента одрживог развоја (1. економски развој, 2. становништво, образовање, квалитет живота и 3. заштита животне средине), као и спроведених анализа, у наставку се дефинише стратегија са својим основним параметрима.</i>	54
5.1 Изјава о визији одрживог развоја	54
5.2 Дефинисање приоритета, стратешких циљева и програма	54
<i>Визија општине</i>	69
<i>Општина Братунац је подручје које рационално користи природне и привредне ресурсе и одрживим развојем омогућава добре и перспективне услове за живот и рад свих становника</i>	69
<i>Стратешки циљеви</i>	69
<i>СЦ1: Унапријеђена пољопривреда и рурални развој</i>	69
<i>СЦ2: Створено повољно пословно окружење за лакши, бољи и бржи развој привреде и предузетништва</i>	69
<i>СЦ3: Унапређени услови за развој туризма коришћењем локалних ресурса</i>	69

<i>СЦ4: Побољшана доступност и квалитет јавних услуга</i>	<i>69</i>
<i>СЦ5: Унапређено стање животне средине</i>	<i>69</i>
<i>Оперативни циљеви</i>	<i>69</i>
<i>ОЦ1.1: Постојећи пољопривредни и рурални ресурси користе се у циљу развоја локалне привреде</i>	<i>69</i>
<i>ОЦ2.1: Успостављено пословно окружење које омогућава лакши, бољи и бржи развој привреде и предузетништва</i>	<i>69</i>
<i>ОЦ3.1: Унапређено коришћење туристичких потенцијала</i>	<i>69</i>
<i>ОЦ 4. 1: Успостављени механизми који утичу на успоравање и заустављање неповољних демографских кретања</i>	<i>69</i>
<i>ОЦ 5.1: Територија општине покривена планском документацијом</i>	<i>69</i>
<i>ОЦ1.2: Развијена рурална инфраструкт. у сврху развоја локалне привреде</i>	<i>69</i>
<i>ОЦ2.2: Унапређено приватно предузетништво</i>	<i>69</i>
<i>ОЦ 4.2: Обезбеђено квалитетно и свима доступно основно и средње образовање</i>	<i>69</i>
<i>ОЦ 5.2: Створени капацитети за одрживо управљање ресурсима</i>	<i>69</i>
<i>ОЦ 4.3 : Унапрјеђена понуда културних дешавања</i>	<i>69</i>
<i>ОЦ 5.3 : Развијена свјест становништва о проблемима заштите животне средине и одрживог развоја</i>	<i>69</i>
<i>ОЦ 4.4 : Већа укљученост младих у друштвени живот локалне заједнице</i>	<i>69</i>
<i>ОЦ 4.5: Јавне услуге и сервиси доступни што већем броју грађана</i>	<i>69</i>
<i>6. Аранжмани за примјену</i>	<i>70</i>
<i>7. План праћења и оцјена успешности</i>	<i>71</i>
<i>Анекси</i>	<i>72</i>

1. Општи подаци о општини

1.1 Административни и географски положај

Општина Братунац простире се у источном дијелу Босне и Херцеговине и Републике Српске. Сусједи су јој општине Сребреница на југозападу, Милићи на сјеверозападу и Зворник на сјеверу. Географске координате N 44,1858791° и E 19,3327536°.

Лијева обала ријеке Дрине, у дужини од 68 км, представља природну границу Братунца са сусједном Србијом (општине Љубовија и Бајина Башта).

Земљиште уз ријеку Дрину, као равничарски појас од 174 до 300 метара надморске висине- чини 30% укупне територије Општине. Претежни-брдски дио досеже до надморске висине од 772 метра.

Братунац кроз који протичу рјечице Крижевица и Глоговска ријека, смјештен је у равничарском појасу општине, на надморској висини од 180 метара.

Као насеље на путу између Босне и Србије, Братунац се први пут помиње 1381. године, а тек 1927. године добија статус општине.

Удаљености од значајнијих центара су:

- Београд – 210 км
- Сарајево – 140 км
- Бања Лука – 280 км
- Гранични прелаз ка Републици Србији – 3 км

Подаци о самој општини Братунац:

- Површина општине је 293 км²
- Број мјесних заједница је 27
- Број становника, према процјени је 20.340
- Ријека Дрина протиче својим горњим током кроз општину Братунац
- Клима је континентална
- Температуре су у распону од 1 - 20 °С, у просеку по мјесецима.
- Цјелокупна територија општине Братунац налази се у појасу умјерено континенталне климе с дугим и топлим љетом и хладном зимом уз много снијезних падавина.
- Градско језгро, као и равничарски појас уз ријеку Дрину, окружени су брдима, што проузрокује дуже задржавање магле у јутарњим сатима.
- ШУМЕ: На територији општине има 16.765 хектара шума (буква, храст, јела, смрча, бор), 68,61% у државном, а 31,39% у приватном власништву.
- РИЈЕКЕ: Поред ријеке Дрине, подручје општине пресијеца и 14 мањих ријека.

- РУДЕ И МИНЕРАЛНЕ СИРОВИНЕ: На подручју Братунца каолин представља основну сировину за производњу украсних и употребних предмета од керамике, док се глина користи у производњи цигле и других цигларских грађевинских производа. Процјењена количина глине износи 2,5 милиона тона. Залихе карбонатне сировине (кречњак) су 50 милиона тона, а ту су и значајне количине олова цинка и сребра. Укупне залихе метала су процјењене на 100 милиона тона.

1.2 Кратак историјат Општине

Братунац се у писаним документима први пут помиње 1381. године. У дубровачком архиву постоји документ од 04. новембра 1381. године у ком се каже да поред Црнче постоји прелаз на Дрини по имену Братано (*Prope Cerca piragio de Bratano*). У турском попису становништва из 1513. године Братунац се помиње као село Братина у нахији Будимир (касније ће то постати Лудмер) у зворничком санџаку. Под данашњим именом Братунац се први пут помиње 1381. године у запису једног археолога. Тада је имао неколико кућа и 30 становника. Тек 1927. године добија статус општине и бива уврштен у списак мјеста која треба прогласити за варошице.

Изградња моста на ријеци Дрини 1926. године од капиталног је значаја као наговјештај нове епохе за Братунац и његову околину. Сакрални објекти на подручју општине Братунац припадају новијој историји и то су, углавном, вјерски објекти православне и исламске вјерске заједнице.

1.3 Општи подаци о становништву

Број и (национална) структура становништва

На територији општине Братунац, према подацима Пописа из 2013.године, живи 20.340 становник, (10.091 мушкараца и 10.249 жена), а национални састав становништва је сљедећи:

- Срби:	12.350 (6.176 м и 6.174 ж)
- Бошњаци:	7.803 (3.829 м и 3.974 ж)
- Хрвати:	33 (6 м и 27 ж)
- Остали:	86 (49 м и 37 ж)
- не изјашњава се:	26 (12 м и 14 ж)
- непознато :	42 (19 м и 23 ж)

Густина насељености

Општина има 20.340 становника или 69,4 становника по км²,

Старосна и полна структура становништва (Попис 2013, Агенција за статистику БиХ)

0 – 4 г.	948 (509 м + 439 ж)
5 – 9 г.	1.096 (559 м + 537ж)
10 –14 г.	1.071 (556 м + 515 ж)
15 – 19 г.	1.315 (691 м + 624 ж)
20 – 24 г.	1.354 (718 м + 636 ж)
25 – 29 г.	1.656 (852 м + 804 ж)
30 – 34 г.	1.682 (919 м + 763 ж)
35 – 39г.	1.511 (827 м + 684 ж)
40 – 44 г.	1.418 (712 м + 706 ж)
45 – 49 г.	1.407 (721 м + 686 ж)
50 – 54 г	1.660 (796 м + 864 ж)
55 – 59г	1.575 (775 м + 800 ж)
60 – 64 г.	1.312 (573 м + 739 ж)
65 – 69 г.	807 (345 м + 462 ж)
70 –74 г.	647 (248 м + 399 ж)
75 – 79 г.	534 (172 м + 362 ж)
80 – 84 г.	251 (80 м + 171 ж)
85 и више	96

Укупно : 20.340 (10.091 м и 10.249 ж)

Полна структура становништва је у односу 50,10 % женске, наспрам 49,9 % мушке популације.

Просјечна старост становништва на подручју општине Братунац је 38,4 године.

*Становништво старо 15 година и више према завршеној школи и полној структури:
(Попис 2013, Агенција за статистику БиХ)*

УКУПНО :	17.225 (8.467 м + 8.758 ж)
Без образовања :	1.345 (178 м + 1.167 ж)
Непотпуна основна школа:	1.419 (404 м + 1.015 ж)
Основна школа :	4.187 (1.908 м + 2.279 ж)
Средња школа :	8.654 (5.106 м + 3.548 ж)
Специјализација после средње школе:	87 (69 м + 18 ж)
Виша школа:	412 (235 м + 177 ж)
ВСС	1.121 (567 м + 554 ж)

Становништво изнад 10 година према писмености (Попис 2013, Агенција за статистику БиХ)

УКУПНО :	18.296 (9.023 м и 9.273 ж)
Неписмени:	891 (86 м и 805 ж)
% неписмених :	4,87 % (0,95% м и 8,68% ж)
Без одговора :	269 (89 м и 180 ж)

Брачно стање старијих од 15 година (Попис 2013, Агенција за статистику БиХ)

УКУПНО :	17.225 (8.467 м и 8.758 ж)
Ожењени/удате :	9.795 (4.944 м и 4.851 ж)
Неожењени/неудате:	4.775 (2.950 м и 1.825 ж)
Разведени/е:	475 (214 м и 261 ж)
Удовци/це :	2.180 (359 м и 1.821 ж)

Радно способно становништво према статусу и активности (Попис 2013, Агенција за статистику БиХ)

УКУПНО РАДНО СПОСОБНО СТАНОВНИШТВО:

Радна снага :	17.225 (8.467 м + 8.758 ж)
Економски неактивни:	7.791 (2.814 м и 4.977 ж)
- ученици /студенти (15 г и више):	1.456 (722 м и 734 ж)
- пензионери :	2.810 (1.286 м и 1.524 ж)
- лица која обављају кућне послове:	2.136 (32 м и 2.104 ж)
- неспособни за рад :	305 (130 м и 175 ж)
- остали :	1.084 (644 м и 440 ж)

Демографска кретања

Површина општине Братунац износи 293 км² што покрива 0,57% од укупне територије БиХ.

Укупан број становника у општини је у последњих пола вијека имао периоде раста (1948-1991) и опадања (1991-2013). Пад укупног броја становника у периоду 1991-2013. година износи 39,42 % или 13.235 становника.

Према Попису 2013, просјечан број чланова домаћинства је 3, 4.

Табела 1. Број домаћинстава и становника по пописима

Домаћинства			Становништво			Густина насељености по км ²		
1981.г.	1991.г.	2013.г.	1981	1991.г.	2013.г.	1981.г.	1991.г.	2013.г.
6.314	7.919	5.998	30.333	33.575	20.340	103,5	114	69,4

Извор: Агенција за статистику БиХ

1.4 Локална самоуправа

Органи локалне самоуправе

Послове из надлежности општине Братунац обављају следећи органи:

- Скупштина општине
- Предсједник Скупштине општине
- Начелник општине
- Општинска управа

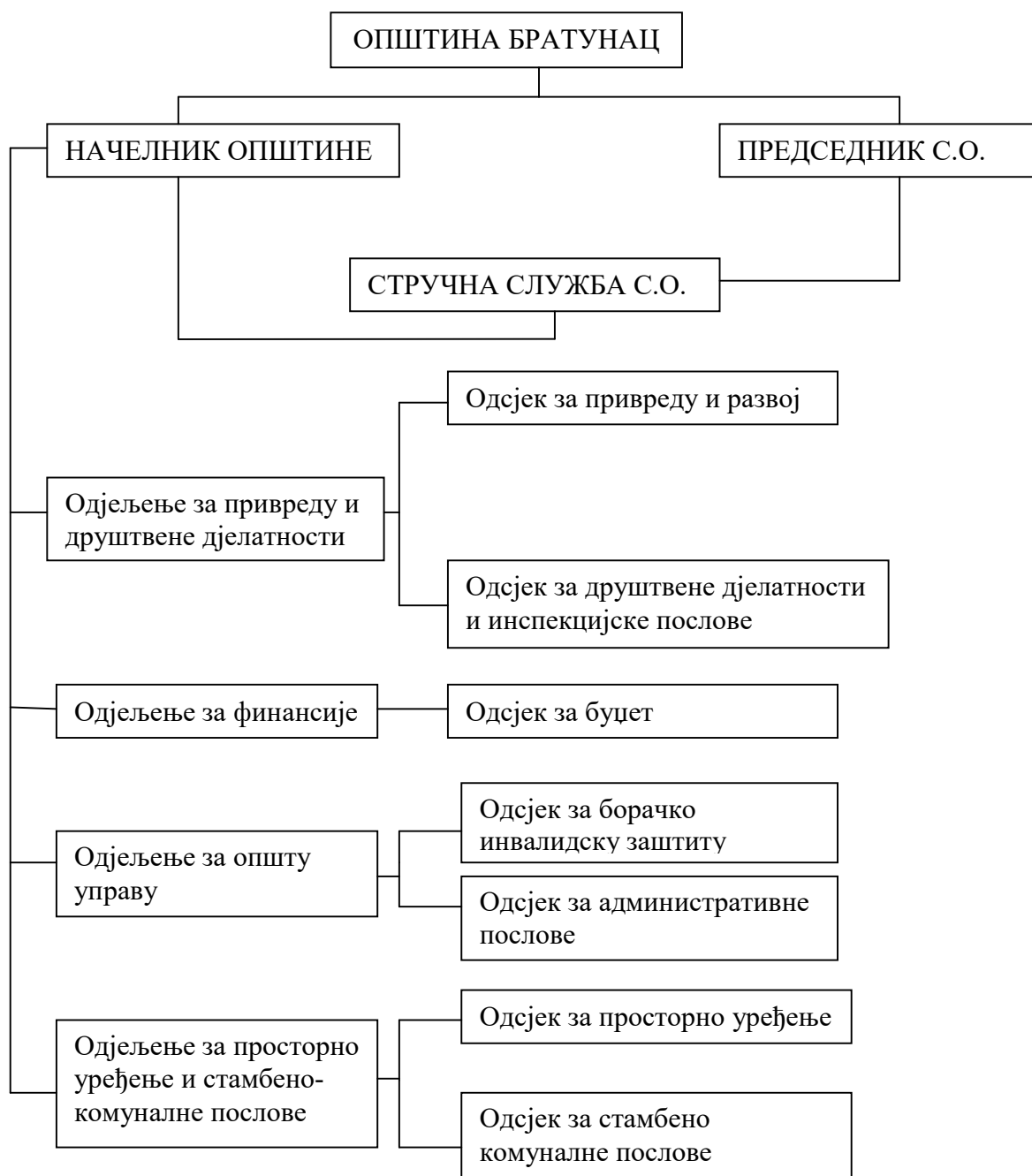
Број запослених у општинској администрацији је 77 радника.

Од 2007. године у примјени је софверски програм ДАТА-НОВА- вођење евиденција и издавање увјерења из матичних књига грађана.

Непосредно учешће у локалној заједници, грађани остварују путем мјесних заједница и заједно са органима локалне управе учествују у дефинисању одређених питања од приоритетног значаја, као што су креирање буџета, рјешавање инфраструктурних питања, стратегије развоја Општине, као и друга питања за које надлежни орган Општине одлучи да се проведе јавна расправа.

Органи Општине обезбјеђују јавност рада редовним давањем информација средствима јавног информисања, одржавањем конференција за штампу, те на други начин објављивањем одређених података. Јавност рада обезбјеђује се и путем редовног објављивања одлука и других аката у Службеном гласнику општине Братунац, огласној табли и интернет порталу општине. Такође сједнице Скупштине општине и њених тијела су јавне. У циљу даљег побољшања рада локалне управе, а на основу потписаног Меморандума о разумјевању са ОСЦЕ-ом општина Братунац је успјешно провела пет модула, и то: примјену кодекса понашања за изабране званичнике, примјену Закона о слободи приступа информацијама, законски оквир, партнерство са грађанима и стратешко планирање.

ОРГАНИЗАЦИОНА СТРУКТУРА

Буџет општине

Буџет општине Братунац представља процјену годишњих прихода, грантова и финансирања те утврђени износ расхода и других издатака.

Из табеле остварених прихода у Буџету општине се може закључити да се буџетски оквир, у задње двије године значајно увећавао.

Усвојени буџет за 2017. годину општине Братунац износи 8.704.000 КМ. Планирана средства у буџету општине за капиталне трошкове износе 1.534.000,00 КМ која обухватају следеће ставке:

- изградња бунара, канала и хидромелиорационих система 1.358.000,00 КМ
- издаци за прибављање земљишта 270.000,00 КМ
- набавка грађевинских објеката и јавне расвјете 176.000,00 КМ
- одржавање, реконструкција и адаптација зграда и објеката 165.000,00 КМ
- израда Шумско привредне основе 60.000,00 КМ
- набавка постројења и опреме 32.400,00 КМ

Табела 2. Преглед прихода општине

Година	Укупан приход (КМ)	Укупан приход по главни становника (КМ)
2012	5.669.231	303,96
2013	5.156.370	276,46
2014	5.443.448	291,85
2015	6.013.379	322,41
2016	6.312.674	338,46

Извор: Одјељење за финансије општине Братунац

Интернет презентација

Општина Братунац има своју званичну Интернет презентацију на адреси: <http://www.opstinabratunac.com>. На њој се могу наћи основни подаци о самој општини, локалној самоуправи, туризму, стратешким плановима развоја у Општини и др. На презентацији се могу прочитати и најновије вијести од значаја за Општину, преузети релевантни документи, фотографије и видео записи у електронској форми, а омогућен је и контакт путем електронске поште са надлежнима у Општини.

2. Економски развој

2.1 Опис тренутне ситуације

Сагледавање економског стања обухвата све сегменте економског живота на подручју Општине са посебним нагласком на расположиве природне ресурсе, инсталисане производне капацитете, степен њиховог кориштења, стање услужних и осталих дјелатности као и расположивост радне снаге и њене радне ангажованости.

Најприхватљивији приступ анализи економског стања је сагледавање истог кроз привредне гране које су присутне на подручју Општине.

2.1.1 Локална привреда

Прије избијања ратних сукоба на подручју општине Братунац је у области индустрије, угоститељства, трговине, транспорта и пољопривреде радило 13 друштвених предузећа која су запошљавала 2.719 радника, а било је још 716 запослених у ванпривреди и 716 у приватном сектору. Било је запослено око 18 одсто радно способне популације, а у односу на радно активни контингент било је 11,3% незапослених.

Након одобреног програма приватизације државног капитала братуначких предузећа, усљед обустављене производње, дуготрајне неликвидности, као и усљед великих дуговања према повјериоцима и неизмирених обавеза према радницима покренут је стечајни поступак преко кога је извршена и њихова ликвидација.

На подручју Општине је егзистирало државно предузеће „Технички ремонтни завод“, АД за које је програмом приватизације утврђена 100%-тна вриједност државног капитала. Прије тачно три године, Технички ремонт у Братунцу је и званично приватизован, а већински власник постала је јужноафричка компанија “ELW GLOBAL“, која је “Технички ремонтни завод” купила за нешто више од 2.800.000 КМ. Предузеће је регистровано за обављање металопрерађивачке дјелатности и тренутно има више од 120 запослених

У наредној табели је дата структура укупног прихода за период 2013. - 2015. године по привредним гранама (Табела 3).

Табела 3. Структура укупног прихода по привредним гранама

Привредна грана	2013	2014	2015	% учешћа за 2015. г
Пољопривреда, шумарство и риболов	2.256.883	1.734.653	1.926.519	3,42
Производња хране	369.221	270.600	207.066	0,37
Обрада и прерада дрвета	14.259.062	16.867.564	19.748.773	35,10
Производња метала и метал. производа	714.433	1.569.415	1.900.221	3,38
Остала прерађ. индустр.	1.587.165	3.006.986	3.191.574	5,67
Снабдјевање ел. енергијом, водом	1.334.951	1.346.445	1.336.131	2,37
Грађевинарство	4.201.969	8.985.875	9.669.012	17,18
Трговина на велико и мало	14.165.011	11.984.642	13.668.409	24,29
Угоститељство	87.285	82.986	419.468	0,75
Промет, складиштење и везе	853.392	1.144.992	1.405.337	2,50
Образовање	249.371	238.794	289.686	0,51
Здравствена и социјална заштита	1.624.495	1.875.995	1.918.747	3,41
Остале јавне, друштв., социјалне дјелатности	694.465	673.623	584.940	1,04
У к у п н о	42.397.704	49.782.571	56.265.883	100, 00

Извор: Подаци годишњих финансијских извјештаја од предузећа „Агенцији за посредничке, информатичке и финансијске услуге“ - АПИФ-у.

Из горе наведених података, што се тиче непроизводних привредних грана, може се закључити да трговина на велико и мало и даље остварује највећи годишњи приход. Од производних привредних дјелатности највеће учешће у приходу остварују области обрада и прерада дрвета, грађевинарство, производња метала и металних производа које у односу на 2008. годину биљеже раст прихода а нарочито производња метала и металних производа. Пољопривреда и шумарство у периоду 2013. – 2015. године биљеже благи тренд пада прихода.

Ниска продуктивност пољопривреде у односу на друге привредне гране, слаба оријентисаност локалне привреде на више облике прераде и финализације примарних пољопривредних производа, депресиране цијене, мали посједи по домаћинству и низак ниво организованих кооперативних производних процеса условили су даље продубљивање кризе ове привредне гране.

Уочавајући привредне потребе, као и потребу планирања урбаног развоја посебне намјене, усмјерених на *привлачење нових инвестиција*, општина Братунац се одређила за развијање и отварање пословних зона за производне, складишне и сервисне функције. Тако је обезбједила простор површине 2,8 хектара за пословну зону „Циглана“, урађен је регулациони план за индустријску зону „Побрђе“ површине 40 хектара гдје ће се налазити и мост са граничним прелазом и регулациони план за пословну зону „Рајска плажа“, простор површине 10 хектара, за коју је такође урађена и студија јавног и приватног партнерства. У пословним зонама ће се обезбеђивати простор за мала и средња предузећа, складишне капацитете, бизнис инкубаторе и друге садржаје.

Запосленост и структура предузећа

Према подацима Пореске управе закључно са 31.12.2016.године на подручју општине Братунац запослено је **2.056** лица.

Предузетничке радње (316) запошљавају **520** радника или 25,3 %.

Правна лица запошљавају **1.536** радника или 74,7%.

Ниво запослености, мјерен бројем запослених на 1.000 становника, показује изразито заостајање општине Братунац (од 50-60 % просјека Републике Српске) Од укупно запослених, у привреди, предузетништву и услужним делатностима запослено је 1.566 радника (76 %), а у ванпривреди 490 (24 %).

Табела 4. Број запослених - структура

Назив дјелатности	Укупно запосл.	% од укупно
Предузетничка дјелатност	520	25,3
Производња и снабдевање електричном енергијом, гасом и водом, остале комуналне, друштвене и личне активности	214	10,4
Трговина на велико и мало, оправка моторних возила и предмета за личну употребу и домаћинство	176	8,6
Прерађивачка индустрија	475	23,1
Остало	22	1,1
Пољопривреда, лов и шумарство, вађење руда и камена	59	2,8
Финансијско пословање, активности у вези са некретнинама, изнајмљивање и пословне активности	22	1,1
Грађевинарство	90	4,4
Образовање, здравствени и социјални рад	331	16,1
Државна управа, одбрана, обавезно социјално осигурање	104	5
Саобраћај, складиштење и везе, хотели и ресторани	43	2,1
УКУПНО:	2056	

Извор: Пореска управа РС

Од укупног броја запослених у прерађивачкој индустрији највећи број запослених је у дрвопрерађивачкој 322 или 15,6 % (са учешћем 35,10 % од укупног годишњег прихода).

Незапосленост

По подацима Националне службе за запошљавање, ниво незапослености у општини Братунац је 187,4 на 1.000 становника.

Табела 5. Број незапослених по родној структури за 31.12.2016.године

Незапослени по полу	Број незапослених
Мушкарци	1.855
Жене	1.957
Укупно	3.812

Извор: ЈУ Завод за запошљавање РС/Филијала Бијељина/Биро Братунац

Табела 6. Број незапослених по годинама према степену стручног образовања

Степен Стручног образовања	Година					
	2014.година		2015.година		2016.година	
	Број	%	Број	%	Број	%
НК	1.664	41,42	1.630	44,28	1.568	41,13
ПК – НСС	127	3,16	111	3,90	105	3,75
КВ	1.023	25,46	1.002	26,62	955	26,97
ССС	929	23,12	941	21,22	940	21,66
ВКВ	28	0,69	24	0,95	21	0,81
ВШС	37	0,92	37	1,14	32	1,10
ВСС 180	31	5,17	30	5,16	31	5,01
ВСС 240	163		162		141	
Мастерс	14		12		19	
Магистри	1	0,02	1	0,02	0	0
Доктори наука	0	0	0	0	0	0
Укупно	4.017		3950		3812	

Извор: ЈУ Завод за запошљавање РС/Филијала Бијељина/Биро Братунац

Највећи број незапослених је међу неквалификованом и нискоквалификованом радном снагом (1.568) као и квалификованом (955).

Имајући у виду напријед изнесене показатеље и кретање о стању незапослености на подручју братуначке општине, може се констатовати следеће:

- константно повећање броја лица која траже запослење и лица која се пријављују на евиденцију ради остваривање неких других права;
- значајан број стручних радника који чекају на запослење;
- дужина чекања на запослење се константно повећава као и старосна граница, и то су лица у најбољој животној доби када се постижу најбољи ефекти у процесу рада.

Зараде

Према подацима Републичког завода за статистику, бруто зараде запослених на нивоу Општине се крећу на нивоу Републичког просјека. Овај податак је произашао из мјесечних извјештаја о бруто зарадама малог броја запослених радника и не одражава праву слику економског стања и услова живота грађана у Општини. Сигурно је да су висини овог просјека бруто зарада значајно допринијеле бруто плате запослених у јавним установама Општине и јединицама Републичких установа а да је просјек бруто плате запослених у привреди и предузетништву знатно мање од наведеног просјека у наведеној табели.

Табела 7. Просјечна *neto* зарада

Просјечна бруто зарада	2014.	2015.	2016.
Република Српска/БиХ	825	831	836
Општина Братунац	723	741	748

Извор: Републички завод за статистику РС

2.1.2 Пољопривреда

Нормативни оквир за израду и усвајање Стратегије развоја пољопривреде подручја општине Братунац чине:

- (1) Стратешки план развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Српске за период (2016-2020.); www.vladars.net ;
- (2) Аграрни буџет Републике Српске (усваја се сваке године), са уредбама и програмима за његову реализацију; www.vladars.net;
- Развојни и други програми (дугорочни и краткорочни) и буџетска средства која се издвајају за развој пољопривреде у општини Братунац; www.bratunacopstina.com
- (3) План интегралног руралног развоја општине Братунац; www.bratunacopstina.com
- (4) Просторно планска документација општине Братунац; www.bratunacopstina.com

Од укупног броја домаћинстава у општини Братунац (5.599) око 45% су домаћинства која се баве пољопривредном производњом, што је чини изразито пољопривредном општином.

Пољопривредно земљиште, као основно и највеће природно богатство општине Братунац, захвалан је стратешки ресурс за одабир правца развоја који даје резултате уз скромна инвестициона улагања. Клима, надморска висина и хидропотенцијал, удружени с традицијом подручја у пољопривредној производњи, представљају основне факторе будућег развоја пољопривреде, утолико прије што је здрава органска храна, каква се овдје производи, све више на цијени и све више тражена.

Према катастарским подацима 1991. године, на подручју општине регистровано је 10.736 ха обрадивих површина, од чега су оранице 9.337 ха, ливаде 617 ха и воћњаци 740 ха. Ни након 20 година катастарско стање није битније измијењено.

Од укупно 16.698 ха земљишта у индивидуалном сектору, на пољопривредно земљиште односи се 68% (11.350 ха), на шумско 30,3% (5.054 ха), док су само 294 ха или 1,7%, неплодна и необрадива. У државном сектору, површина ораница износи 287 ха, воћњака 8 ха, ливада 31 и пашњака 387 ха.

У равничарском дијелу преовладавају алувијални наноси и гајњача, док у брдско-планинским дијеловима преовладава смоница.

Табела 8. Површине према начину кориштења (2017)

Површине	ha
Угари	1.870
Необрадјене оранице и баште	4.589
Угари и необрађене оранице, укупно	6.459
Обрађене оранице и баште	2.628
Оранице и баште укупно	9.087
Воћњаци укупно	734
Ливаде укупно	551
Обрадиве површине укупно	10.372
Пашњаци укупно	978
Пољопривредна површина	11.350
Шумско земљиште	5.054
Неплодно земљиште	294
Укупна површина	16.698

Извор: Катастарски подаци

Обрадиво земљиште се највећим дијелом налази у долини ријеке Дрине и њених притока, што је и погодно, због примјене различитих система за наводњавање. Мањи део земљишта налази се у брдско-планинском залеђу. Земљиште је погодно за развој воћарства, посебно јагодичастог воћа-малина.

Доминантни типови земљишта су флувисоли или алувијална земљишта. На заравњеним површима преовлађују плитка и средње дубока земљишта из класе камбијалних земљишта или су то црнице на кречњацима. Ова земљишта се екстензивно користе као пашњаци или природне ливаде за узгој оваца и говеда.

Табела 9. Типови земљишта (%)

Типови земљишта	%
Дистрични камбисол	6,16
Еутрични камбисол	25,18
Флувисол	14,40
Калкокамбисол	0,81
Калкокамбисол+Терра Росса	10,94
Псеудоглеј	3,21
Ранкер+Дистрични камбисол	0,56
Вертисол	1,69

Извор: ФАО

Пашњаци су добра основа за развој сточарства и пчеларства, али и организованог сакупљања и прераде љековитог биља.

Клима је умјерено континентална са честим температурним колебањима.

Средња годишња температура је око 10°C. Средње годишње падавине су 1.000 мм које су неравномјерно распоређене током године, али нема изразито сувих мјесеци. Средња максимална висина сњежног покривача је 40 цм. Инсолација је умјерена и износи 1.800-1.900 сати годишње.

Табела 10. Средње мјесечне вриједности температура (°C)-просјек 2006.-2016.год.

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
2,8	0,4	5,6	9,5	14,2	17,2	19,2	18,3	14,4	10,8	4,8	0,8

Извор: План интегралног руралног развоја општине Братунац и хидрометеоролошки завод РС

Најтоплији мјесец у години је јул, са просјечном температуром од + 19,2°C, а најхладнији децембар са 0,8°C.

Падавине

Табела 11. Годишњи ток средње количине падавина по мјесецима (мм)-просјек 2006.-2016.год.

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
71	71	68	82	108	95	85	80	82	70	85	83

Извор: План интегралног руралног развоја општине Братунац и хидрометеоролошки завод РС

Највише падавина има у мају и јуну, а најмање у јануару, фебруару и марту.

Табела 12. Број дана са падавинама по мјесецима- просјек 2006.-2016.год.

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
10	9	9	11	13	8	7	9	8	12	8	9

Извор: План интегралног руралног развоја општине Братунац и хидрометеоролошки завод РС

Највише дана са падавинама имају мјесеци мај и октобар.

Предности општине Братунац у области пољопривреде су постојање еколошки здравих зона, традиција интензивне тржишно оријентисане пољопривредне производње (производња малине), велики број регистрованих пољопривредних газдинстава. Развијена је мрежа ветеринарских, пољопривредних станица и апотека и организована противградна заштита на територији цијеле Општине.

На подручју општине Братунац, већина пољопривредника се бави пољопривредом ради задовољења својих потреба, док веома мали број производи за тржиште. Основни проблеми у пољопривредној производњи леже у недостатку потребне механизације, прађивачких капацитета и тржишног приступа у области пољопривреде.

2.1.2.1 Воћарство

На подручју општине Братунац, програмима невладиних организација и Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде РС имплементирани су бројни пројекти везани за развој воћарства.

Табела 13. Заступљеност воћних врста (2016)

Врста воћа	Укупан број родних стабала	Укупан принос (т)
Трешње	7.350	169
Вишње	1.120	17
Кајсије	350	5
Јабуре	16.500	396
Крушке	7.120	78
Дуње	640	12
Шљиве	125.100	1.251
Ораси	7090	71

Извор: Републички завод за статистику РС и Одјељење за привреду

На подручју општине Братунац тренутно се налази око 500 ха под засадама дрвенастог воћа од чега већину чине стари, запуштени воћњаци и они у којим је узгој екстензиван, претежно за властите потребе. У посљедње вријеме, уз помоћ међународних организација, интензивно се ради на ревитализацији воћарске производње на овом подручју, тако да је у посљедњих десет година формирано више од 100 ха младих воћњака, првенствено јабука, крушка, шљива и вишња.

Од воћарских култура, најзаступљенија је шљива, затим јабука, крушка, трешња, вишња, бресква, кајсија и др.

Захваљујући бројним пројектима и традицији у узгоју јагодичастог воћа на територији општине Братунац у последњих 10 година подигнуто је много засада јагодастог воћа, који заједно са старим засадама заузимају површину од око 390 ха. Око 300 ха је под малином са појединачним парцелама просјечне величине 0,2 ха, док је остатак под купиним и јагодом. Од сората малине највише је распрострањен Виламет, а у посљедње три године спорадично се подижу засади сорте Микер, Полка и Туламин. Због лоше економске ситуације (велика незапосленост), многе породице се одређују за производњу малине и на тај начин обезбјеђују егзистенцију.

Тенденцију проширивања засада и подизања нових, последних година карактерисала је несташица садница и набавка садница лошег квалитета. Производњи садница и унапјеђењу садног материјала треба посветити посебну пажњу пошто је одговарајући садни материјал кључни предуслов за подизање успјешне плантаже јагодичастог воћа. Како би се задржао постојећи тренд развоја, неопходно је омогућити додатно инвестирање у ланац вриједности јагодичастог воћа да би био продуктивнији и профитабилнији.

Због овог проблема Општина Братунац је уз финансијску помоћ УНДП и ЈИЦА 2015.год. на територији МЗ Кравица (село Чолаковићи) основала расадник Д.О.О.»Малина Братунац», извршила куповину 5 хектара земљишта и набавила око 54.000 здравствено исправних садница малине увезених из Швајцарске, од којих је заснован матични засад за производњу садница малине голих жила. У овом расаднику планирана је и производња контејнерских садница малине, па је набављен и стакленик површине 200м². Пошто то није довољно за потребе и потражњу за садним материјалом, планирана је набавка још једног стакленика површине 200м² и набавка опреме за наводњавање и загријавање оба стакленика у расаднику Д.О.О.»Малина“ Братунац. Такође, планирана је и набавка садног материјала малине за производњу контејнерских садница, столова, супстрата и саксија за садњу за оба стакленика и расхладне коморе у којој ће се чувати садни материјал. На овај начин би се проширила дјелатност расадника, обезбиједиле веће количине здравствено исправне и сортно чисте саднице малине која ће бити дистрибуирана у првом реду заинтересованом локалном становништву, које ће у овој грани пољопривреде пронаћи самозапослење. Пробољшањем рада расадника

створиће се услови за запошљавање. Дакле, на овај начин би се остварила помоћ пољопривредним произвођачима и другим заинтересованим лицима, а то би резултирало формирањем нових радних мјеста, повећањем прихода и конкурентности производње, унапријеђењем производње и јачањем пољопривредних удружења.

Обзиром да је Братунац највећи произвођач малине у Босни и Херцеговини (преко 3.000 тона) стекли су се услови за организовање Сајма пољопривреде „Дани малине” који се организује од 2006.год. Циљ сајма је промоција производње како би производ био препознатљив и ван граница БиХ, као и његова прерада на подручју Братунца, а све у циљу повећања производње јагодичастог и осталог воћа, те јачања тржишних веза. Садашњи однос засађених хектара малине, купине и јагоде у потпуности задовољава извозну палету ових производа за прерађивачке капацитете. Прерада јагодичастог воћа је ограничена на складиштење у хладњачама и извоз полупроизвода у замрзнутом стању, будући да на подручју општине не постоје објекти за прераду ове сировине.

Иако ове културе захтјевају интензиван начин узгоја највећим дијелом то није случај, јер недостају системи за наводњавање, а и произвођачи теже мијењају стечене навике у производњи и примјени заштитних средстава и увођењу нових сората. Због промјењивости падавина и недостатка влаге у љетњем периоду пољопривредна производња, а поготову производња јагодичастог воћа, на којој се и заснива пољопривредна производња општине Братунац, је знатно ограничена и угрожена без примјене наводњавања. То се одражава на принос, па је просјечан принос малине 12 тона по хектару.

Због тога је Општина Братунац 2014.год. Министарству пољопривреде РС кандидовала пројекат изградње система за наводњавање, који је одобрен и који ће се финансирати кредитом Свјетске банке, средствима Владе РС и општине Братунац. Влада Републике Српске за пројекат наводњавања општине Братунац обезбиједила је 7 милиона марака, а Општина Братунац треба да учествује са милион КМ. Пројектом ће бити обухваћено 20 Мјесних заједница укупне површине 488 ха.

2.1.2.2. Ратарство

У структури сјетве кукуруз заузима 70% површина.

Табела 14. Заступљеност ратарских култура (2016)

Засијане површине	Пожњевна површина (ха)	Просјечан принос (кг/ха)	Укупан принос (т)
Пшеница 82	82	3.700	303
Раж 1	1	3.000	3
Јечам 5	5	2.400	12
Зоб 7	7	1.857	13
Кукуруз 1.695	1.695	3.400	5.763
Дуван 2	2	1.000	2

Извор: Републички завод за статистику РС и Одјељење за привреду

Припрема земљишта и сјетва се најчешће обавља са дотрајалом и неадекватном механизацијом, гаји се традиционалан сортимент, без увођења нових и намјенских хибрида. Већина производње кукуруза се користи за сточну храну.

Пшеница, јечам и зоб углавном се производе за сточну храну. Површине под овим културама су у сталном опадању. Интерес произвођача добрим дијелом је смањен због недостатка житних комбајна.

Дуван је биљка са стогодишњом традицијом у општини Братунац. Производња је била распрострањена на 120 ха. Данас се производи на малим површинама, екстензивним начином производње.

2.1.2.3. Повртларство

Узгој поврћа одвија се на око 660 ха обрадивих површина. Најважније повртларске културе су кромпир, пасуљ, краставац, парадајз, паприка, лук итд.

Табела 15. Заступљеност повртларских култура (2016)

Засијане површине (ха)	Обране површине (ха)	Просјечан принос (кг/ха)	Укупан принос (т)
Кромпир 330	330	3.300	1.089
Мрква 19	19	2.211	42
Лук црни 45	45	2.800	126
Лук бијели 18	18	1.833	33
Пасуљ 140	140	800	112
Грашак 9	9	556	5
Купус и кељ 16	16	4.000	64
Парадајз 38	38	1.289	49
Паприка 23	23	2.087	48
Краставац 20	20	1.500	30
Зелена салата 2	2	1.500	3

Извор: Републички завод за статистику РС и Одјељење за привреду

2.1.2.4. Љековито биље

У сектору љековитог биља едуковано је и ангажовано 75 породица на прикупљању шумских гљива, ароматичног и љековитог биља намијењених откупу, а за које је обезбијеђено тржиште посредством зворничког предузећа „Смрчак“, с тим да се ова дјелатност у значајно проширује и појављују иницијативе за отварање Регионалног центра Бирча у Братунцу за примарну производњу, сакупљање и плантажирање ароматичног, зачинског и љековитог биља, шумских плодова, њихову прераду, сертификацију и организован пласман.

2.1.2.5. Сточарство

У структури анималне производње преовладава узгој оваца, бикова, млијечних крава, свиња и перади. Производња је екстензивна, изузев това бикова, свиња и узгоја бројлера. Међутим, број произвођача са интензивном производњом врло је мали. озбиљном производњом млијека почело се 2005 године. До тада произвођачи нису имали искустава у овој производњи а није постојао ни организован откуп сировог млијека.

Сами почети развоја мљекарства датирају са почетком развојног пројекта мљекарства УНДП/СРРП у 2005. години. Један од првих корака у пројекту била је набавка 360 стеоних јуница (симентал и холштајн) који ће представљати основ производног стада на фармама. Са набавком стеоних јуница симентал наставило се и наредних година све до 2010 године. Такође организује се и откуп сировог млијека првенствено са двије мљекарне из Тузле и Градачца. Током свих ових година биљежи се константан напредак у овом сектору тако да од првих проблема на почетку са

производњом млијека, хигијеном, исхраном, менаџментом, данас имамо озбиљну групу фармера из ове регије која се може похвалити врло озбиљним резултатима у производњи, хигијени и квалитету млијека која их сврстава у водеће фармере за производњу млијека у БиХ.

Овдашњи фармер су доста промјенили своје навике у мљекарству у односу на почетак пројекта. Данас фармер користе нове савремене технологије у исхрани користећи кукурузну и травну силажу у исхрани музних крава, балансирају исхрану крава како би добили што бољу производњу по грлу уз редуковање непотребних трошкова исхране.

Хигијену и квалитет млијека подигли су на врло висок ниво око 80% млијека је у Е класи што им доноси додатне приходе од министарства пољопривреде Р.Српске, као и бонусе од мљекаре. Промјењене су навике у начину држања крава, направљено је доста нових објеката које задовољавају стандарде у овој производњи.

Озбиљност овдашњих фармера показује и њихова одлука да сопствени ремонт стада изврше набавком квалитетних степоних јуница симентал пасмине из Њемачке. Будући циљеви за фармере су укрупњавање фарми, повећања производње млијека по фарми, испуњавање тражених стандард производње и држања грла како би се млијеко са ових подручја у будућности могло извозити у ЕУ.

2.1.2.6. Пчеларство

Производња меда на подручју општине Братунац врши се у око 200 домаћинстава. Постоје два удружења пчелара на територији општине: Удружење пчелара „Кестен“ које броји преко 80 чланова и Удружење пчелара „Прополис“. Број кошница по члану је различит и креће се од 5 до 150 кошница, а највећи број чланова има 10-30 кошница. Укупан број кошница је око 2.000. Просјечан принос меда по кошници је 15-20 кг. Производња на годишњем нивоу је око 40 тона. Пласман својих производа пчелари остварују путем удружења и индивидуалном продајом.

Број регистрованих пољопривредних газдинстава

Тренутан број пољопривредних газдинстава на територији општине је 1.042, од чега је само 18 комерцијалних. Основне пољопривредне гране заступљене у Општини свакако су: воћарство, сточарство и пчеларство.

Од воћарских култура највише се гаји малина и то на површини од око 300 ha. Традиционалана сорта Виламет је заступљена у око 80% засада, а последњих година још се саде и сорте Микер, Полка, Туламин и Аутумн Блис, при чему је овај крај, са три хиљаде тона малине годишње-највећи произвођач малине у Босни и Херцеговини. Купина се узгаја на 40, а јагода на око 50 ha. Поред јагодичастог, значајна је и производња дрвенастог воћа- јабука, крушака, шљива, вишања, трешања, бресака, кајсија и ораха.

У односу на пријератно стање, сточни фонд је више него преполовљен, али се постепено обнавља дијелом захваљујући и донацијама: УНДП је допремио 70 грла аустријско-њемачког сименталског говечета, а током 2005.године 80 грла холандског холнштајн говечета и још 210 грла аустријско-њемачког сименталског говечета; УМЦОР 150 грла, а ЦАРЕ 70 грла. УНДП је основао и 10 откупних станица са по два лактофриза, обезбиједио механизацију за производњу кабасте сточне хране и донирао возила за транспорт млијека.

Рурални развој

Неуспјешна приватизација, редукација пољопривредне производње и реструктурирање дела индустријских јавних предузећа, које је још увек у току, проузроковали су губитак радних мјеста и смањење запослености на цијелој територији Општине. Драстичан пад друштвеног стандарда је у доброј мјери амортизовала пољопривреда, као доминантна дјелатност највећег броја становника.

Еколошка и привредна одрживост су темељне претпоставке опстанка и одрживости руралних простора и насеља. На руралним просторима су се вијековима обављале дјелатности које су мало или нимало оштетиле природни околиш. Ваздух, вода и тло овдје су још увијек високог квалитета. Највећу штету еколошком квалитету руралних простора учинила је употреба пестицида, хербицида и вјештачких ђубрива. Зато један од нових развојних корака у БиХ морају бити развојне одлуке и улагања у заштиту животне средине и уређење заштићених подручја.

Интегрални рурални развој темељи се на четири саставна дијела:

- Становништву и свим његовим обиљежјима,
- Привреди,
- Околишу,
- Идејама, институцијама и структурама.

Ревитализација села у смислу одрживог и цјеловитог развоја неопходан је процес очувања руралних простора као примарних производних подручја хране и осталих добара, подручја специфичног крајолика с наглашеним природним, традицијским, културним и историјским елементима, оазе зеленила и еколошке равнотеже, и на крају - као подручја мира и одмора од динамичног и стресног градског миљеа.

У прилог томе, Општина Братунац у партнерству са Јапанском развојном агенцијом ЈИЦА имплементира пројекат «Изградња повјерења кроз рурални развој», у оквиру којег спроводи активности развоја капацитета заједница кроз концепт систематског додавања вриједности и децентрализовану проактивну изложбу (Д-ХОПЕ.). Тако организације и појединци добијају подршку да стварају и промовишу производе који су резултат личних и колективних активности употребом ресурса који су им доступни. У ту сврху је 2016.год. израђен каталог Д-ХОПЕ. Каталог представља пружаоце програма који се називају „шампиони“ и њихове проактивне програме, као што су посебне врсте ракије прављене по тајним рецептима, обиласци шума и сакупљање самониклог биља и печурака, прављење домаћег сира, џема и сока, риболов, спремање традиционалних јела, ручна израда предмета итд. Они туристима могу представити многе занимљиве активности.

Овај концепт промовише алтернативни приступ развоју који се фокусира на развој заједнице и на колективне активности које доносе практичну корист руралним заједницама, а не теоретисање о феномену руралног развоја.

Развој и улазак нових, непољопривредних дјелатности у рурални простор често није планиран процес, већ посљедица немогућности обезбјеђења егзистенције од бављења дјелатностима примарног сектора. Наиме, пољопривреда неће и не може бити једина дјелатност која ће омогућити виталност руралних подручја. Индустрија, трговина, туризам, само су неке од дјелатности које обликују и све ће више обликовати руралне крајеве. Надаље, улагање у привреду, без улагања у културну или социјалну структуру, неће донијети жељени развој. Искуства развијених упућују, да министарства пољопривреде, уз најбољу вољу, не могу савладати сву проблематику коју интегрални развој обухвата (од еколошких, привредних, образовних, културних и социјалних). Земље ЕУ налазе рјешење у међусекторском тијелу на државном нивоу, које компетентније влада том сложеном проблематиком. Ово је тијело важно јер:

- Утиче на све прописе и мјере, те их прилагођава у односу на могуће посљедице на рурални развој, и даје стручна образложења и мишљења о њима,
- Прикупља и уобличава развојне иницијативе, те их просљеђује одређеним тијелима,
- Иницира побољшања управљања интегралним развојем руралних средина.

Свака јединица локалне и подружне самоуправе мора оцијенити, која је активност приоритетна за заустављање иселавања. Уопштено, можемо рећи да је, улагањем у сеоску инфраструктуру и стварањем бољих услова живота, те повећањем прилика за проналажење посла, могуће осјетно промијенити садашње трендове одласка становништва у градове. Мора се нагласити да за задржавање становништва на селу, пољопривреда није пресудна, јер се број малих посједа повећава, ђубри се слабо и нестручно, наводњава се мало, а системи за наводњавање се не одржавају, усјеви се правилно не штите, превелике површине су изложене разорним непогодама без праве заштите.

Због сталних сточарских криза неријетко долази до покоља матичних стада. Стајњак се примјењује симболично. Хемијска средства се примјењују нестручно, па долази до деградацијских процеса с несагледивим посљедицама. Деградацијски дјелују нестручност, слаба заштита, слаба уређеност парцела, претјерано збијање земљишта тешком меџанизацијом, неуједначена измјена култура, ерозија, закоровљеност.

Велики дио земљишних површина је у власништву непољопривредника, социјално и просторно удаљених од села. Због промјене старосне структуре, велике површине држе старачка домаћинства, која су се од некадашњих јединствених произвођачко-потрошачких газдинстава претворила у потрошачка, често овисна домаћинства. Она су проблем данашње пољопривреде, јер су власници великих неискориштених богатстава, која би се морала користити за развој.

У новије вријеме су за рурални развој значајна мјешовита газдинства. Оживљавање и модернизација се морају заснивати на научним, интердисциплинарним темељима. Планови морају утврдити краткорочне и дугорочне циљеве. Полазишта су биланси стања, биланси могућности и биланси потреба. На почетку треба одредити приоритете, а рурални развој треба проматрати као развој људске и производне основе.

У БиХ се обнова села најчешће посматра као грађевинска обнова, а ријетко као просторно пројектни задатак са социјално-културном, економском и демографско-политичком димензијом. Дакле, обнову села треба сматрати збиром свих мјера на свим подручјима.

2.1.3 Туризам

Потенцијали општине за развој туризма су у богатом историјском наслеђу, културно-историјским споменицима и природним богатствима (ловишта, извори питке воде, ријека Дрина...).

Стање у угоститељству општине (нарочито смјештајни капацитети) ограничава могућности развоја туризма. Структура смештајних капацитета и њихов квалитет не удовољавају захтевима савремене туристичке потражње.

У општини Братунац очекује се даљи развој следећих видова туризма:

- Спортски ловни и риболовни туризам;
- транзитни туризам;
- сеоски туризам;

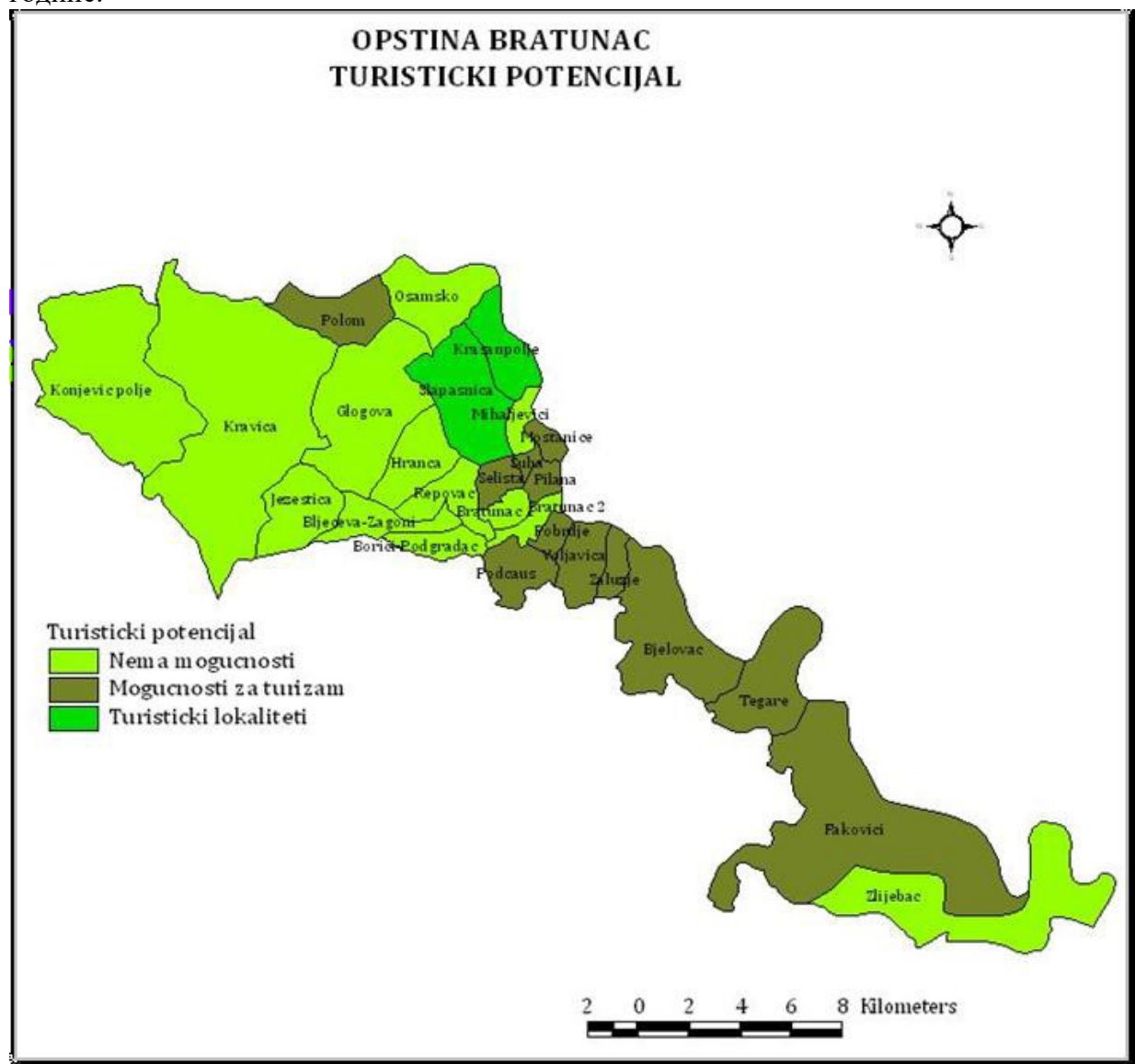
- излетнички туризам;
- спортско - рекреативни туризам,

Насеобина под именом Братунац има дугу историју. Братунац, као мјесто на путу између Босне и Србије, помиње се први пут 1381. године и то као насеље с неколико кућа и 30 становника. Братунац је тек 1927. године проглашен општином и уврштен на списак мјеста која треба прогласити варошицом.

Почетак организованог откупа дувана у Братунцу 1886. године уједно представља и почетак економског развоја чему је допринијела и изградња објекта за откуп и сезонску прераду дувана 1911. године. Међутим, изградња моста на ријеци Дрини 1926. године обиљежила је почетак нове епохе за град Братунац.

Сакрални објекти на подручју општине Братунац припадају новијој историји и углавном су вјерски објекти исламске и православне вјерске заједнице. Поред братуначке џамије, на подручју општине у функцији је још пет џамија у Коњевић Пољу, Побуђу, Хрнчићима, Глоговој и Вољавици. На подручју града постоје двије православне цркве, у центру града и у насељу Кравица, док је пет православних цркви на сеоском подручју (Бјеловац, Факовићи, Полом, Коњевић Поље и Жлијебац).

У центру града, окружен парком, налази се споменик жртвама НОР-а, подигнут 1978. године.

*Карта Братунца –туристички потенцијали

Општина Братунац посједује природни потенцијал за развој туризма, а то су: богатство водених токова, флоре и фауне, погодна клима и чист ваздух.

Ловни терени су највећим дијелом у брдском подручју Општине на надморској висини од 174 до 772 м и на површини од 29.996 ха. Организовање лова у надлежности је ловачког друштва „Чауш“, а братуначка ловишта богата су медвједима, дивљим свињама, лисицама, кунама, дивљим мачкама, јазавцима, зечевима, фазанима, пољским и шумским јаребицама.

Ријека Дрина са 14 мањих ријечних токова раскошан је дар природе и до сада је била најатрактивнија за љубитеље спортског риболова и сплаварења. Доминантно је присуство младице, шкобаља као и капиталних примјерака клена. За порибљавање поточном пастрмком најзанимљивије су Лозничка, Грабовачка и Слапашничка ријека, притоке ријеке Дрине, на којима постоје оптимални услови за изградњу рибњака и производњу конзумне рибе, као и млађи пастрмке. Приобално подручје уз ријеку Дрину атрактивно је за изградњу спортских објеката и терена за спортске активности. Брзи ток ријеке Дрине, на простору између Перућачког и Зворничког језера, пружа идеалне природне услове за организовање сплаварења. Уз саму ријеку Дрину, подршком страних донатора, уређен је приобални појас, погодан за спортско-рекреативне садржаје (Рајска плажа). То је градска плажа која се налази на 6. километру путног правца Братунац-Дрињача-Зворник. Повезана је са главном цестом асфалтним путем са тротоаром. Удаљена је од граничног прелаза са Републиком Србијом 3 километра. Урађена је потребна планска документација-регулациони план, инфраструктура (асфалтни приступни пут са тротоаром, доведена градска вода, јавна расвјета, спортска игралишта и играоница за дјецу, јавни тоалет), надстрешнице, печењаре и роштиљи. У оквиру плаже која заузима површину од 10 ха уређен је простор за кампованје који заузима површину од 0,2 хектара.

Са циљем развоја и промоције туристичких потенцијала овог подручја основана је и Туристичка организација..

У општини Братунац се организују различите туристичке, спортске и друге манифестације током цијеле године, што доприноси промоцији овог мјеста:

- Дани културе и стваралаштва- „Ђурђевдански дани“
- Сајам пољопривреде, прехранбене индустрије и туризма- „Дани малине“
- Риболовно такмичење „Дрински куп“
- „Скобаљијада“
- Народни ваљар „Макавеји“
- Новогодишњи турнир у малом фудбалу
- Дринска регата
- Моторијада

Један од најважнијих сегмената у оквиру туристичког производа сеоског туризма, посебно у привредно недовољно развијеним подручјима као што је то случај у Братунцу, јесте бављење туризмом у оквиру пољопривредних домаћинстава. Као део укупног сеоског туризма, овај његов облик може се реализовати кроз обезбеђење смјештаја (у распону пословања од малог обима-изнајмљивање слободних соба у кући домаћина, до обимнијег инвестирања у реновирање и модернизовање посебних објеката), опремање кампинг терена, отварање ресторана и продају пољопривредних производа.

Развој оваквог облика сеоског туризма, који је и најзаступљенији у нашој земљи, зависи од дјеловања три чиниоца: нивоа прихода које домаћинство обезбеђује на основу пољопривредне производње, постојања туристичких ресурса и приступачности од стране емитивних туристичких региона. Битна предност развоја овог вида туризма испољава се у обезбеђивању прихода од туризма сеоским подручјима уз минимално инвестирање од

стране самих пољопривредника, као и у поспешивању економског развоја у периферним подручјима, на основу међузависности између пољопривреде и туризма.

Да би туристички производ сеоског туризма био допринос одрживом развоју туризма потребно је да буде локално контролисан, малог обима, заснован на аутентичности, уз цијену која треба да максимира економске ефекте за локално становништво, уз задржавање ексклузивне вриједности и статуса и промоцију која истиче реална очекивања од коришћења производа. Овај производ би требао посебно да укључи смештај код локалне-сеоске породице, посету мјестима радних активности у селу (фарме, народна радиност и др.), учешће у свакодневним активностима у слободном времену, дегустирање локалне хране и упознавање са припремањем традиционалних народних јела, разговор са старијим члановима сеоске заједнице о животу на селу у прошлости.

2.1.4 Инфраструктура

Развијена инфраструктура је један од основних предуслова квалитетног пословног окружења. Стање инфраструктуре може да буде одлучујући фактор који ће одредити привредника да инвестира или одустане од планираног улагања на одређеној територији.

Развијеност:

- Путна мрежа (магистрални, регионални, локални путеви)
- Водовод и канализација
- Електрична енергија
- Мобилна и фиксна телефонија

2.1.4.1 Саобраћајна инфраструктура

Подручјем општине Братунац пролазе путеви, свих категорија, у дужини од 240 км. Од тога је 7 км магистралног пута, 95,5 км регионалних путева и 137,5 км локалних путева.

Изражено степеном модернизације, може се констатовати да је магистрални путни правац, који дужином од 7 км пролази кроз територију Општине, 100 % модернизован, регионални путни правци су модернизовани са 85,8 %, док су локални путеви модернизовани (асфалтирани) са 30,5 % а остатак од 95,5 км је прекривен макадамском подлогом.

2.1.4.2 Саобраћај и везе

Опште економско стање а посебно тешко стање у привреди су имали велики утицај на ову дјелатност, која има веома низак удио у оствареном укупном приходу у претходном периоду од 2,5 %.

Јавни превоз путника на подручју општине обављају два превозника Д.О.О. "РОЋКО" и ХОЛДИНГ „ДРИНА ТРАНС“ Зворник.

У Општини је регистровано 37 таксиста који у оквиру расположивих капацитета врше такође превоз лица.

Услуге телефонског саобраћаја на подручју Општине пружа ТЕЛЕКОМ РС– Радна јединица Зворник. Комплетна телекомуникациона мрежа на подручју општине Братунац је дигитализована. Већина телефонских приступних мрежа је подземног типа што

омогућује висок степен квалитета и доступности свим сервисима које нуди Телеком Српске. На подручју општине Братунац је у функцији 12 базних станица мобилне телефоније, које покривају сигналом око 90 % територије општине. Подручје града и приградска насеља су покривена 3Г сигналом мобилне телефоније.

Разнолики ОПЕН пакети сервиса у понуди Телеком Српске, укључује истовремену комбинацију телефоније, приступа Интернету и дигиталне телевизије. Кроз ове пакете Телеком нуди велики избор телевизијских канала, слику савршеног квалитета, услугу виртуелне видеотеке, приступ Интернету великим брзинама и бесплатне телефонске разговоре у оквиру мреже Телекома Српске или у оквиру БиХ, зависно од врсте изабраног пакета. У 2015. и 2016. години је забиљежен значајан пораст ових корисника.

На подручју општине Братунац поштански саобраћај се одвија путем три јединице поштанске мреже и то: 75420 Братунац, 75422 Кравица и 75423 Факовићи. Пошта Братунац као и подручне поште послују у оквиру Радне јединице за поштански саобраћај Зворник, са којом се сваки други дан у седмици врши размјена поштанских пошиљки. Поред традиционалних поштанских услуга, у поштама се обављају и услуге платног промета, упутничког промета, пост-нет упутнице, разне уговорене услуге, продаја хартија од вриједности.

2.1.5 Развој МСП и предузетништва

Промјеном привредне структуре услед одређене за прелазак на тржишну економију, приватна својина и предузетничка иницијатива добијају централно мјесто у грађењу будућег економског развоја братуначке општине.

- Институције за подршку на општинском, регионалном и републичком нивоу
Институције Републичког нивоа за подршку развоју малих и средњих предузећа, Републичка агенција за развој малих и средњих предузећа и Привредна комора РС, на локалном нивоу не постоји Општинска развојна агенција која би пружала подршку развоју МСП.

- Општинске мјере подршке
Пројектима унапређења рада Општинске администрације, значајно су поједностављење процедуре регистрације предузетничке дјелатности, тако да се потребна рјешења и разна увјерења неопходна за покретање сопственог бизниса, могу добити за један дан. У Буџету за 2017. годину су планирана средства у износу од 225.000 КМ за подстицаје у пољопривредној производњи.

- Пословно удруживање и кластеризација
Општинско удружење предузетника је повезано са Регионалним удружењем и у претходном периоду није имало запажених резултата у раду а у сличној ситуацији је и удружење привредника.

Табела 13. Структура предузетничких радњи

Предузетништво	2014	2016
ТР – Самосталне трговинске радње	125	112
УР- Угоститељске радње	46	48
ЗР- Занатске радње	123	106

Извор: Локална управа

Самосталне трговинске радње и даље заузимају доминантно мјесто у структури предузетништва, значајан је стални раст отворених самосталних занатских радњи.

2.2 SWOT анализа – ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

SWOT анализа, као кључни апарат за идентификацију могућих предности заједнице општине у односу на компаративне системе, утврдила је основне правце деловања и представља резултат дискусија и анализа о интерним снагама и слабостима и екстерним претњама и могућностима. Одржане су двије радионице са 15-20 учесника.

На основу анализе дошло се до следеће табеле:

SWOT – ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • Гео-стратешки положај општине • Постојање релевантних стратешких докумената • Просторна-планска документација (просторни план) • Просторна-планска документација урађена за индустријске зоне • Природна богатства (шуме, руда, водни ресурси, клима) • Значајни шумски комплекси са високим шумама, које су основа за развој дрвно-прерађивачке индустрије • Ријека Дрина, погодни услови за развој туризма • Пољопривредно земљиште и квалитет земљишта за развој свих грана пољопривреде • Знање и искуство из области пољопривреде и привреде • Људски ресурси – релативно висока концентрација млађег становништва у потрази за послом/пословним могућностима • Високообразован кадар-пољопривредни инжењери • Постојање пољопривредних удружења • Традиција бављења пољопривредом • Добри примјери успјешне производње • Постојање МСП за прераду дрвета • Велики интерес за развој малих предузећа • Повољне цијене пословног простора, • Постојање Општинског револвинг фонда за бескаматно кредитирање малих и средњих предузећа 	<ul style="list-style-type: none"> • Удаљеност од административних центара • Ниски општински приходи (“мало тога остаје у Општини”) • Непостојање урбанистичког плана • Неповољна старосна структура становништва • Недовољно инвестиција • Недовољно стимулативних олакшица за пољопривреднике, предузетнике и почетнике • Недовољна предузетничка иницијатива • Недовољан број малих и средњих предузећа и мали број извозно оријентисаних предузећа • Лоша комуникација јавног и привредног сектора • Слаба производна и друштвена инфраструктура села • Недостатак/непостојање прерађивачких капацитета • Неискориштен хидропотенцијал и пољопривредно земљиште • Уситњеност пољопривредног земљишта • Неспецијализована пољопривредна производња • Непримјењивање стандарда квалитета (<i>Global Gap...</i> и сл.) • Неедуковано становништво за бављење пољопривредном производњом на адекватан начин • Непостојање организованог откупа дрвенастог воћа • Недостатак пољопривредних техничара • Низак проценат примјене плодореда • Непостојање складишних капацитета (кукуруз, пшеница...) • Застарјела технологија пољопривредне производње • Незаинтересованост младих за бављење пољопривредном производњом • Ниска свијест привредника о значају удруживања

МОГУЋНОСТИ	ПРИЈЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> • Заинтересованост сусједних општина за регионалну сарадњу и повезивање • Добра међурегионална сарадња са Дринским општинама у Србији • Заинтересованост општина из Србије за прекограничну сарадњу • Присуство донатора и доступност предприступних фондова ЕУ • Могућност отварања одјељења средње пољопривредне школе • Заинтересованост Министарства пољопривреде, Републичког завода за запошљавање и Привредне коморе за координацију и сарадњу • Присуство РССБ за едукацију већег броја произвођача у стандардизацији • Сајам пољопривреде • Повећана потражња за органском храном • Планиран нови гранични прелаз - повезивање РС са Србијом, боља повезаност са коридором 11 	<ul style="list-style-type: none"> • Нестабилни услови пословања (нестабилна политичка ситуација, сиромаштво, општа свејетска економска криза, честа промјена прописа) • Регија је политички изолована од централних власти у Сарајеву и Бања Луци • Непостојање царинског прелаза • Незаинтересованост страних улагача за погранично подручје без граничног прелаза • Неповољна кредитна средства • Миграција становништва а посебно стручне и способне радне снаге • Гашење РССБ • Елементарне непогоде • Искорјењивање шума, неконтролисана сјеча шуме • Глобално загревање, • Повећање пореза • Лоше искуство са приватизацијом • Присутност сиве економије • Непостојање инспекцијског надзора за испитивање хране

3. Становништво, образовање и квалитет живота

3.1 Опис тренутне ситуације

3.1.1 образовање

Образовање представља једну од основних друштвених функција како на нивоу државе тако и на нивоу општине Братунац. На подручју Општине организовано је кроз ниво предшколског, основног и средњег образовања.

У установи предшколског образовања и васпитања - Дјечји вртић “Радост”, борави 87 дјеце предшколског узраста.

У општини Братунац установе образовања заступљене су у оквиру три основне школе и Средњошколског центра Братунац. У општини постоји такође и објекат намјенски изграђен за предшколски одгој дјеце.

Основна школа „Бранко Радичевић“ Братунац има четири подручне школе у сеоским подручјима.

Основна школа „Вук Караџић“ Братунац има три подручне школе у сеоским подручјима.

Основна школа „Петар Кочић“ Кравица има двије подручне школе
Укупан број школских објеката је на подручју Општине је 13.

3.1.1.1. Предшколско образовање и васпитање

Дјечије обданиште „Радост“ основано је 1981.г.а тренутно наставни процес у њему за 87 малишана обавља 8 наставника.Вртић ради током читаве године,осим 15 дана у августу када се врши кречење и дезинфекција објекта.

У обданишту постоје 3 групе:

- Јасличка група (13 дјечака и 13 дјевојчица)
- Млађа група (12 дјечака и 19 дјевојчица)
- Старија група (10 дјечака и 20 дјевојчица)

У просторијама вртића у послеподневним часовима бораве и предшколци који учествују у припремном програму пред полазак у школу.

Обданиште запошљава 14 радника,од којих је 8 у настави,а 6 радника су административно и техничко особље.

У посљедњих неколико година вртић је ограђен новом оградом,а објекат реновиран тако да су услови за боравак и безбједност дјеце на високом нивоу.

3.1.1.2. Основно образовање

Основно образовање на подручју Општне одвија се у три установе основног образовања (ОШ “Вук Караџић”, ОШ “Бранко Радичевич” и ОШ “Петар Кочић” у Кравици), које имају своја подручна одјељења. Основно образовање у школској 2016/2017. години похађа 1.320 братуначких ученика (681 м + 639ж), а распоређени су у 81 одјељење, из чега проистиче да у једном одјељењу наставу похађа просјечно 16 ученика. На нивоу братуначког основног образовања на једног наставника просјечно се односи 10 ученика основног образовања.

Национална структура ученика-основаца је сљедећа:1.095 Срба и 225 Бошњака

Основна школа “Бранко Радичевић” Братунац са 51 наставником организује наставно-образовни процес за 628 (313М + 315Ж)ученика, распоређених у 33 одјељења (по једном наставнику просјечно је 12 ученика, а у једном одјељењу просјечно је 19 ученика). Основна школа “Бранко Радичевић” има у свом саставу четири подручне школе и то у Красанпољу, Полому, Осамском и Глоговој, а централну школу и подручна одјељења похађа 513 Срба и 115 Бошњака.

Друга по бројности ученика је ОШ “Вук Караџић” Братунац, са 562 ученика (297 М+ 265 Ж)распоређених у 32 одјељења и 48 наставника. Просјечно по једном наставнику је 12, а у једном одјељењу просјечно је 17 ученика. Основна школа “Вук Караџић” има у свом саставу пет подручних школа и то у Вољавици, Бјеловцу,Бљечеви,Тегарама и Факовићима,а наставу у овим школама похађа 496 Срба и 66 Бошњака.

Пријератна подручна школа у селу Жлијебац није обновљена, првенствено услед недостатка дјецe школског узраста.

Основним образовањем у ОШ “Петар Кочић” у Кравици обухваћено је 130 ученика, распоређених у 16 одјељења у централној и двије подручне школе(Коњевић Поље и Побуђе), а наставни процес организује и остварује 30 наставника (по једном наставнику просјечно 4 ученика, а једно одјељење чини просјечно 8 ученика).

Заједничке карактеристике братуначких установа основног образовање су: изражена тенденција смањења броја ученика, што имплицира појаву технолошког вишка наставног особља, а у економском смислу констатован је дугогодишњи проблем недостатка финансијских средстава за набавку наставних средстава и учила, као и за набавку огрева за грејну сезону.

Поређења ради у школској 2011/12 години основно образовање похађало је 1.536 ученика у 91 одјељењу,што је у односу на школску 2016/17 више за 216 ученика и 10 одјељења

3.1.1.3. Средње образовање

Средње образовање на подручју Општине је организовано у оквиру Средњошколског центра Братунац. У школској 2016/2017. години наставу похађа 371 ученик (277 М +94 Ж) распоређен у 18 одјељења. У школи је у посматраној школској години запослено 50 радника, од чега наставника 36 и осталих радника 14. Просјечно по једном наставнику је 10, а у једном одјељењу просјечно је 20 ученика. Од укупног броја ученика 80 % су дјечаци а 20 % дјевојчице. Овај омјер је из разлога занимања која ова школа образује а која су традиционално „мушка“ занимања : грађевинарство, електротехника, машинство и обрада метала). Школа располаже са довољно учионица, кабинета и осталог школског простора за извођење наставе.

Национални састав ученика је мјешовит,тако да школу похађају 334 Србина и 37 Бошњака,али је као и у основном образовању и овдје присутна тенденција смањења броја ученика (у односу на шк.2011/12 г.када су школу похађала 454 ученика,тренутно се у њој образује 86 ученика мање)

3.1.2 Здравствена заштита

Дом здравља у Братунцу је једина јавна здравствена установа примарне здравствене заштите на подручју општине. Примарна здравствена заштита проводи се путем организационих служби породичне медицине, здравствене заштите предшколске, школске дјецe и омладине, здравствене заштита жена, здравствене заштите радника, хигијенско-епидемиолошке службе, хитне медицинске помоћи, патронажне службе, стоматолошке службе, лабораторијске дијагностике и рентген дијагностике. Најближа болница налази се у Зворнику на удаљености од 40 км.

Дом здравља укупно 58 радника:43 медицинска радника и 15 техничког и административног особља.

Примарну здравствену заштиту становницима Братунца пружа 6 доктора специјалиста,3 доктора опште медицине и 2 доктора стоматологије.

Укупан број пунољетних лица којима се пружа здравствена заштита је 10.664 (4.641 М +6.023 Ж),а малољетних лица је 3.356.

Због недостатка адекватног простора и медицинске опреме, великих оштећења на водоводним и канализационим инсталација као и кровној конструкцији, Дом здравља се тренутнио налази у фази реконструкције и изградње која би требало да се оконча у првој половини текуће године.

3.1.3 Социјална заштита

Социјална заштита обезбјеђује се грађанима који су неспособни за рад, који немају средстава за живот, немају имовине, немају сродника који су по закону обавезни и у могућности да им пруже издржавање и грађанима којима због посебних околности је потребна социјална заштита. Општину Братунац карактерише изразита неразвијеност са веома малим бројем запослених лица што захтјева веће потребе за пружањем ове заштите. Чињеница да је свакодневно све већи број грађана који живе на доњој граници социјалне подношљивости, објективно доводи Центар за социјални рад да не може удовољити свим захтјевима за помоћ. У циљу унапређења рада Скупштина општине је 2011.године усвојила документ Стратешки план развоја Центра за социјални рад за период 2011. - 2014.година. Одређени су стратешки циљеви: Побољшање квалитета услуга према корисницима, кроз унапређење метода и садржаја рада; кадровско јачање и усавршавање стручних радника; Боља организованост Центра; Развијање пројектних активности које ће бити усмјерене прије свега према корисницима услуга.

У Центру за социјални рад запослено је укупно 8 радника,од којих је само један социјални радник.

- Пунољетна лица корисници социјалне заштите: 513 (314 м+199 ж)
- Пунољетна слица корисници сталне новчане помоћи:66 (28 м +38 ж)
- Пунољетна лица корисници једнократне новч.п.:140(55 м +85 ж)
- Пунољетна л.корисници за помоћ и његу других лица:349 (164 м +185 ж)

3.1.4 Култура

Носилац већине културних активности у Општини је Културни центар. Центар располаже одговарајућим простором површине 1500 м2. У склопу Центра налази се и Народна библиотека са фондом од око 28600 књига. У склопу библиотеке налази се савремена мултимедијална читаоница, одјељење за дјецу и одрасле и читаоница. У току године библиотека организује двије манифестације: „Дани културе и спорта“ гдје манифестацију пропрати преко 4000 посјетилаца, и „Дане књиге“, као и више пјесничких вечери са познатим књижевницима. Дом културе је реконструисан и тако је обезбијеђен значајан простор за обављање културних активности. Изграђена је и савремена биоскопска сала капацитета 150 мјеста. Изградњом бископске сале створени су услови за одржавање позоришних представа и приказивање филмова. У центру града изграђена је позорница на којој се одржава већина културних дешавања у току љетнег периода.

Један дио културног стваралаштва одвија се у школама на подручју Општине при којима дјелују секције које приређују програме за дан школа и друге свечаности, чиме дају допринос развоја културе у општини Братунац.

3.1.5 Спортска и физичка култура

Спортска и физичка култура представља најмасовнији облик ангажовања младих на подручју Општине. У општини Братунац дјелују два фудбалска клуба, један кошаркашки, два карате клуба, један женски одбојкашки клуб, један шаховски клуб као и тениски и рафтинг клуб. Буџетом општине за 2017. годину одређена су средства за функционисање ових савеза и у износу 160.000,00 КМ или 1,84 % од укупних буџетских средстава.

Женски одбојкашки клуб Братунац окупља око 59 дјевојчица млађег узраста. Клуб се такмичи у Другој лиги Републике Српске. Фудбалски клубови „Братство“ (112 спортиста) се такмичи у регионалној лиги Републике Српске и „Полет“ Кравица (31 спортиста) који се такмичи у Подручној лиги "Бирач" имају дугогодишњу традицију. Од 2012. године у такмичарски дио на нивоу БиХ укључени су тениски клуб „Братунац“ који има 29 чланова и Рафтинг клуб „Рајска плажа“ са 16 чланова. Реалне процјене су да клубови могу да остваре и боље резултате од садашњих.

Карате клуб „Милош Делић“ има 71 а карате клуб „Тигар“ 15 спортиста. Кошаркашки клуб „Братунац“ има 96 спортиста.

Старосна структура ових спортских колектива је 55 % спортисти до 15 година и 45 % спортиста старијих од 15 година.

Спортско-рекреативну инфраструктуру чине спортски и рекреативни центар, градски стадион, два полигона за спортске активности и терени прилагођени за извођење спортских активности у насељима Бјеловац, Коњевић Поље, Глогова, Красанпоље, Осамско и Вољевица.

Поред наведених клубова на подручју Општине дјелују и спортска удружења као што су: СРД „Дрина“ Братунац и Ловачко друштво „Чауш“ Братунац. Друштва окупљају значајан број чланова и у оквиру истих одржавају се бројне спортске манифестације и такмичења. Присутна су дружења и окупљања са удружењима других општина. Развоју физичке културе и спорта доприноси посебно „Новогодишњи турнир“ у малом фудбалу који је постао традиционална манифестација и до сада је одржан 20 пута.

3.1.6 Информисање

Грађани општине Братунац када је ријеч о информисању су у могућности да прате програме радија и телевизије Републике Српске и телевизије БиХ. Један дио територије покривају и сигнали радио и телевизијских кућа из сусједне државе Србије. Штампана се допрема свакодневно а у дистрибуцији су издања издавача из Републике Српске, Федерације БиХ и других земаља из окружења. Значајније одлуке донешене од стране органа власти локалне управе објављују се у Службеном гласнику Републике Српске који је доступан значајном броју институција и грађана, али и на општинској веб страници која се свакодневно ажурира и биљежи све већи пораст посјета.

На 3.редовној сједници Скупштине општине Братунац 27.02.2017.године усвојена је Стратегија комуникације општине Братунац са акционим планом за период 2017-2019

3.1.7 Удружења грађана (невладине организације)

На подручју Братуначке општине активно је 30 так удружења грађана. Од тога постоји шест удружења жена и то: “Природа” и “Форум жена” из Братунца, “Јадар” из Коњевић Поља, „Глоговка“ из Глогове, “Маја” из Кравице и “Голуб” из Факовића, као и омладинско удружење “Одисеј” из Братунца, затим ловачко удружење “Чауш”, СРД “Дрина”, Удружења пчелара “Кестен” и “Прополис”, Удружење пензионера, Удружење

грађана “Побуђе”, СКП „ Свети Василије Велики „ Удружење логораша регије Бирач, Удружење несталих лица Братунац-Сребреница, Удружење избјеглих и расељених лица “Срби зеничке регије”, кинолошко удружење, Удружења произвођача малине „Виламет“ Братунац и „Микер“ Факовићи и еко рафтинг клуб „Рајска плажа“.

Међу овим удружењима највише је хуманитарних, спортских и удружења из области пољопривреде. За потребе финансирања удружења грађана општина је предвидјела посебна средства у буџету тако да у 2017. години планирана средства за те намјене износе 1,5 % од укупних буџетских средстава.

- Најактивнија удружења су удружења жена, рибара, малинара, пензионера и удружења из хуманитарних области.

3.2 SWOT анализа - СТАНОВНИШТВО, ОБРАЗОВАЊЕ И КВАЛИТЕТ ЖИВОТА

Радом на двије радионице радна група из области становништва, образовања и квалитета живота идентификовала је следећу ситуацију представљену у доњој табели. Сагледавање постојеће ситуације као резултат рада учесника радионица, преставника релевантних институција и компетентних појединаца у општини Братунац доћи ће се до програма и пројеката у другом дијелу документа.

SWOT – ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • Географски положај општине • Добра културна традиција и углед • Мултиетничност • Отвореност за сарадњу са међународним донаторима у пројектним активностима • Добро развијена мрежа основних школа • Постојање средњошколског центра у Општини • Квалитетан менаџмент школе – стручни кадар, прихватање и примјена савременог метода рада • Постојање Дома здравља и седам амбуланти • Постојање Комисије и Оперативног тима за социјалну заштиту и инклузију • Постојање Центра за социјални рад • Рад Културног центра и Библиотеке • Функционисање спортских клубова • Постојање 30 удружења • Подршка локалне самоуправе за унапређењу људских ресурса у свим друштвеним дјелатностима • Подршка у образовању младих кадрова средствима Буџета општине кроз додјелу студентских кредита и стипендија. 	<ul style="list-style-type: none"> • Низак природни прираштај • Дугорочна незапосленост код већине отпуштених радника кроз приватизацију • Незапослени млади • Висок проценат становништва преко 65 година • Неинформисаност младих о људским правима, о локалној власти • Непостојање локалних медија • Недостатак инфоцентра за младе • Инертност младих, пасивност и недовољно укључивање младих за промјене стања омладине • Неэффективна промоција неформалног образовања • Ниска информатичка писменост • Низак проценат активног знања страних језика • Застарјела технологија • Недостатак практичне наставе • Недовољна опремљеност кабинета, школе и недостатак просторија за ваннаставне активности, • Застарјела опрема и школски инвентар • Превоз ђака путника (250) некавалитетан и неорганизован превоз, користе постојећи превоз путника • Недовољна доступност културних и спортских садржаја становништву руралних подручја. • Недостатак културних садржаја (позориште, изложбе, хор и сл.) • Неискориштеност амбуланти у МЗ (7) због њихове девастације и немогућност њиховог одржавања у МЗ због недостатка средстава

МОГУЋНОСТИ	ПРИЈЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> • Активности међународних донаторских програма (USAID, UNDP, OXFAM) • Постојање подстицајних програма Владе Републике Српске • Подршка министарства здравља (опремање ДЗ, пружање нових услуга и сл.) • Близина Републике Србије и могућност прекограничне сарадње • Размјена искустава са земљама у региону (примјери добре праксе) • Новоформирани ЛАГ региона Бинач • Могућност ангажовања домаћег радног кадра • Могућност интеграције школа, оптимизација и рационализација мрежа ОШ • Могућност развоја заједничких пројеката са НВО • Могућност развоја заједничких пројеката са другим општинама • Могућност повезивања свих актера друштвеног и приватног живота • Проширење сарадње са Републичким заводом за запошљавање • Партиципација у Републичким и међународним пројектима 	<ul style="list-style-type: none"> • Економска криза • Политичка и економска нестабилност • Пораст сиромаштва • Честе промене законске регулативе • Лимитирани новчани износи од стране министарства и ограничене могућности општине • Смањење надлежности локалних заједница са тенденцијом преношења истих на више нивое власти. • Одсуство директних извора финансирања општине • Миграција младих и одлив становништва у индустријске и административне центре • Демопулација Општине • Пад стандарда и лоше социјално стање • Даљи пораст незапослености • Смањење броја ученика и затварање подручних школа • Ограничења средстава за реализацију спортских и културних манифестација

4. Животна средина

3.3 Опис тренутне ситуације

Екологија као наука изучава однос живих бића према спољашњој средини уређен природним законима. Основни елементи животне средине су: ваздух, вода, земљиште, биљни и животињски свијет и изграђена животна средина.

Пошто свако лице има право на живот у животној средини која омогућава здрав живот, постоји лична и колективна обавеза да се заштити и побољша животна средина за добробит садашњих и будућих генерација.

Према европским стандардима и нормативима ова област је последњих година дефинисана и уређена сетом административних закона и то: Законом о заштити природе, Законом о фонду з заштиту животне средине, Законом о заштити животне средине, Законом о заштити ваздуха, Законом о заштити вода и Законом о заштити управљања отпадом

Највећи негативан утицај на очување здраве животне средине у Општини има недовољно уређен систем управљања комуналним отпадом. Локалним еколошким планом су усвојене смјернице за дјеловање у овој области, а то су:

- Извршити рекултивацију постојеће градске депоније
- Потребно је извршити набавку одређеног броја контејнера и осталих посуда, размотрити набавку нових сакупљача.
- Увести посебно сакупљање кабастог комуналног отпада, бијеле технике и другог специфичног кућног отпада
- Прилагодити матрицу кретања транспортних возила са будућим плановима сакупљања отпада на подручју општине
- Увести различите концепте редукације отпада
- Установити и разрадити пројекте рециклаже отпада.
- Увођење економских параметара за сакупљање отпада и одлагање да би се оформила средства за спровођење ових процеса.
- Едукација становништва, у циљу увођења интегралног концепта управљања отпадом.

4.1.1 Земљиште

Према катастарским подацима општина Братунац располаже са 16.698 *ha* укупне земљишне површине у индивидуалном власништву. Најзаступљеније је пољопривредно земљиште са површином од 11.350 *ha*, затим шуме са 5.054 *ha* и неплодно земљиште 294 *ha*.

Табела 14. Категорије земљишта

Категорија земљишта	Укупно (<i>ha</i>)
Оранице и баште	9.087
Воћњаци	734
Виногради	-
Ливаде	551
Обрадиво земљиште	10.372
Пашњаци	978

Трстици и баре	-
Пољопривредно земљиште	11.350
Шумско земљиште	5.054
Неплодно земљиште	294
УКУПНЕ ПОВРШИНЕ	16.698

Извор: Катастар РС

Када је ријеч о загађивању земљишта на подручју братуначке општине може се рећи да није присутно у неком већем обиму, већ само на појединим локалитетима, као што су: у близини прерађивачких погона, депонија, фреквентније саобраћајнице и др. Као последица одвијања саобраћаја, у непосредној околини саобраћајница, и на путном земљишту јавља се повећан садржај олова услед таложења честица које емитују моторна возила. Такође, бележи се благо повећан салинитет што је последица посипања коловоза (мјешавином индустријске соли и ризле) у зимским мјесецима, односно спирања на земљиште поред коловоза. Земљиште на подручју Општине угрожено је загађивањем од вода и процеђивањем са депонија. У пољопривреди, загађивање земљишта је присутно као последица неадекватне употребе минералних ђубрива, пестицида и других агрохемијских средстава, што представља проблем с обзиром на њихову постојаност у природним условима. Прекомјерна употреба минералних ђубрива доводи до пораста садржаја нитрита у земљишту што се може неповољно одразити на квалитет подземних вода. Посебан интерес је очување земљишта која се одликује високим пољопривредним врједностима.

4.1.2 Шуме

Шуме се простиру на површини 16.765 *ha* од којих је 68.61% у државном власништву и над њима надзор врши републичко Јавно предузеће „Шуме Српске“, а 31.39% у приватном власништву.

Табела 15. Заступљеност врста дрвета у шумама општине

Шумска категорија	Државне шуме (површина у <i>ha</i>)	Приватне шуме (површина у <i>ha</i>)
Буква	8714	1624
Храст	658	1123
Јела и Смрча	268	0.5
Бијели и Црни бор	197	2
Шибљаци	41	
Голети	484	185
Остале шуме	116	782

Неподесне површине за газдовање	38	
Укупно	10 563	5 262

Извор: Шумска управа Братунац

Буква, као најзаступљенија врста дрвета на овом подручју, веома је погодна за коришћење у дрвној индустрији. Учешће дрвне индустрије у укупном доходу Општине је веома значајно. Развој ове гране је једна од *шанси укупног привредног развоја* општине, али с друге стране то може бити утицати на одрживи развој, јер се нарушава биодиверзитет.

4.1.3 Ваздух

Подаци о квалитету ваздуха на подручју Општине не постоје, али се на основу анализе могућих загађивача ваздуха дошло до закључка да се као извори аерозагађења, осим сагоревања фосилних горива за потребе домаћинства у насељима, котларница (на угаљ и мазут), пољопривредне производње, индустријске производње, појављује и друмски саобраћај од постојеће путне мреже (магистралних, регионалних и локалних путева). У последње вријеме примјетан је тренд замјене котлова на угаљ и мазут са котловима на био масу (пелете) како у јавним институцијама (дјечје обданиште „Радост“, ЈУ „Дом здравља“, ОШ „Бранко Радичевић“ и ОШ „Петар Кочић“ Кравица) тако и код домаћинства.

Поједина индустријска постројења представљају извор емисије штетних полутаната у атмосферу. Укупна количина загађујућих материја порјеклом из индустрије није позната јер не постоји систематско праћење квалитета ваздуха из индустријских погона.

Проблематика аерозагађења, која потиче од постојећих путева је посебно изражена у непосредној близини истих.

Врста и количина емитованих штетних материја зависи од примјењених горива, техничких рјешења ложишта и управљања процесом сагоријевања. Најчешће загађујуће материје су CO₂, CO, CO₂, азотни оксиди, разна органска једињења (угљоводоници, бензоли, фреони), олово и др. Коришћење природног гаса у домаћинствима, индустрији, а све више као погонског горива за моторна возила, доприноси смањењу емисије SO₂, CO₂ и NO_x.

4.1.4 Воде

Подручје Општине је богато воденим токовима који представљају дио Дринског слива.

Богатство воденим токовима представља такође битан природни ресурс. Поред ријеке Дрине, подручје општине пресијеца својим током и 14 мањих ријека. Природно богатство водених токова општина је искористила у сврху захвата воде из ријеке Дрине за дугорочно снабдијевање града и приградских насеља питком водом, док је сасвим занемарљив степен кориштења водених токова за наводњавање земљишта, намијењеног пољопривредној производњи. У циљу сагледавања хидропотенцијала за изградњу проточних хидроелектрана израђен је Извјештај о прелиминарној анализи ријечне мреже на простору општине Братунац.

С обзиром на насељеност, прерађивачка постројења, обрадиве пољопривредне површине, шуме, воћњаке може се рећи да постоје загађивачи који би нарушили квалитет површинских и подземних вода. До загађивања површинских и подземних вода долази услед неконтролисане примене вештачких ђубрива, пестицида и хербицида у ратарској и повртарској производњи, неадекватног депоновања отпада на депонији "Јеловци", испуштања непречишћених отпадних вода из индустријских постројења, не постојања канализационог система и одвијања друмског саобраћаја на постојећим саобраћајницама.

4.1.5 Минералне сировине

Експлоатација *каолина и глине* вршила се на локалитету Загони. Каолин на подручју Братунца представља основну сировину за производњу украсних и употребних предмета од керамике, док се глина користи у производњи цигле и других цигларских грађевинских производа. На наведеном локалитету још увијек постоје велики потенцијали за покретање производње плочица, употребне керамике и осталих сличних артикала, јер садашња процјењена количина ове сировине износи 2.5 милиона тона².

На основу геолошких истраживања од 50-тих до данас, на подручју МЗ Михаљевићи, процијењено је да су залихе *дацита* 100 милиона тона. Ова сировина (*дацит*) се користи у изградњи подлога за путеве првог реда.

Детаљна геолошка истраживања *карбонатне сировине (кречњак)*, на подручју МЗ Полом-брдо Градац, у периоду од 2004/05, показују да су залихе ове сировине 50 милиона тона³.

Иначе кречњак се користи у индустрији шећера, адитива за сточну храну, минералног ђубрива, индустрији заштите биља, индустрији пластичних маса, индустрији коже, индустрији гуме, папира, текстила и средстава за избјелјивање.

4.1.6 Водовод

Питање водоснабдијевања општине Братунац ријешено је путем градског водоводног система и више мањих водоводних система. Према томе, у погледу организованог снабдијевања водом подручја општине Братунац не може се говорити о постојању јединственог водоводног општинског система, јер су у функцији и мањи локални системи.

Са градског водоводног система снабдијевају се градско језгро и мања насеља Раковац, Подчауш, Бјеловац, Красанпоље и Реповац са укупно 11.480 становника као и индустрија која нема посебно изграђене системе.

Систем водоснабдијевања града Братунца базира се на црпљењу воде из бунара капацитета 63,57 l/s на подручју Бјеловца, узводно од ушћа ријеке Сашке. Захваћена вода из сабирног резервоара који се налази у близини бунара, потискује се у резервоар Куњарац да би се гравитационо транспортовала до резервоара Братунац. Из резервоара „Братунац“ вода се гравитационо шаље у дистрибутивни систем који је конципиран као једна зона снабдијевања.

---

² Подаци из Завода за геолошка истраживања Републике Српске-Зворник

³ Овјерен елаборат ових резерви од Министарства привреде, енергетике и развоја Бања лука (22.07. 2005)

Извориште Бјеловац на основу досадашњих анализа квалитета воде задовољава све услове прописане правилником о квалитету воде за пиће те јој осим хлорисања не треба додатни третман. Хлорисање се врши у пумпној станици и то гасним хлоринаторима.

Прије изградње овог система општина Братунац се снабдијевала водом из два бунара и пумпном станицом који су се налазила у самом граду. Такав систем водоснабдијевања постао је лимитирајући фактор развоја општине Братунац, па је 1982. године урађен Главни пројекат водоснабдијевања града Братунца да би се исте године кренуло са изградњом а систем је пуштен у функцију 1983. године чиме је стари систем стављен ван функције.

У 2016. години је завршена комплетна реконструкција дистрибутивне водоводне мреже. Вриједност пројекта (реконструкција и опрема) је била 5.460.066,83 КМ.

4.1.7. Канализација

Канализациони систем обухвата градско језгро и неколико приградских насеља са укупно 1556 домаћинстава. Канализациони систем је са гравитационим начином канализације отпадних вода, без изграђеног главног колектора, уз директно испуштање отпадних вода у реципијент.

Постоје такође и два независна канализациона система (дужине 5 км) у Дринској улици, насеља Побрђе и Раковац, који посједује таложник, и улици Светог Саве (дужине 3 км), насеље Моштанице. На ова два канализациона система прикључено је око 300 домаћинстава.

Остала подручја немају изграђену канализациону мрежу или је имају као самосталну или имају септичке јаме.

Канализациони систем је мјеђовитог типа, на неким крацима одводе се у истом воду и фекална и кишна канализација. Одводња употребљених вода и кишнице врши се директно у водотоке без икаквог претходног третмана (пречишћавања или таложења). Укупна дужина градске канализационе и кишне мреже износи око 22 км.

Већи дио канализационе мреже је изграђен од бетонских цијеви пречника 600 мм док је кишне канализације пречник цијеви 1000 мм.

У претходном периоду није било значајније реконструкције градске канализационе мреже па је опште стање исте лоше.

4.1.8 Енергетика

Енергетске објекте на подручју Општине чине објекти снабдијевања и дистрибуције електричне енергије (далеководи, трансформаторске станице (ТС), нисконапонска мрежа). Главно напајање се врши из Поточара са трафо станице 110/х kV, а постоје и два помоћна напајања из Милића и Љубовије (Република Србија).

Укупна инсталисана снага је 28 MVA, а постоји пројекат и за обезбјеђење индустријске зоне са 8 MVA. На подручју општине се налазе 3 ТС 35/10 kV, 159 ТС 10/04 и 29 приватних ТС 10/04. Укупна дужина далековода од 35 kV је 39 км, 10 kV је 196 км а дужина нисконапонске мреже је 340 км.

4.1.9 Заштита животне средине и управљање отпадом

Тренутно стање система за организовану евакуацију отпада у општини је преласком одвоза отпада на регионалну депонију подигнут на виши ниво, међутим то је још незадовољавајуће са становишта заштите животне средине.

Због развоја туризма и чисте еколошке зоне, за шта Општина (због свог положаја, зелених површина и еколошког стања) има потенцијала, треба улагати и формирати органе за едукацију становништва, представника јавних предузећа и бизнис сектора. Овако би се свест људи променила и тиме створили бољи услови за развој.

На територији општине Братунац има 27 мјесних заједница, од чега 8 мјесних заједница припадају урбаној зони, а осталих 19 руралној. Прикупљени комунални отпад из урбане зоне братуначко Ј.П. „Градска чистоћа” одлаже на регионалну депонију Црни врх код Зворника. Суоснивачи депоније су општине Зворник, Братунац, Власеница, Шековићи, Сребреница, Милићи и Осмаци из Републике Српске, као и општине Калесија и Сапна из Федерације БиХ.

Прикупљање и одвоз смећа домаћинстава и правних лица из урбане 1. зоне врши се свакодневно, док се одвоз смећа из 2. зоне врши седмично.

Велики проблеми су нередовно прикупљање и одвоз чврстог отпада из руралних дијелова; неконтролисано одлагање чврстог отпада, тј. стварање дивљих депонија; непостојање рециклаже отпада; смеће у ријечном појасу нанесено као последица великих поплава које су задесиле општину Братунац у децембру 2014.год; присуство отпада у водотоцима; прљаве улице и присутност неугодног мириса; недовољан број корпи и контејнера за отпад; несавјестан однос грађана према одлагању отпада. Ови проблеми доводе до:

- Деградације свих параметара квалитета околине, а посебно квалитета вода, земљишта и нарушавања естетског изгледа животне средине;
- Негативних ефеката на здравље становништва и опасност ширења инфективних и других обољења;
- Неискориштености секундарних сировина због непостојања система рециклаже;
- Појаве дивљих депонија услед несавјесног и неодговорног односа становништва.

Табела 16. Општински отпад по врсти одлагања

Општински отпад по врсти одлагања		2015.	2016.
Депонија	t	2.940	2.680
Процена отпада који завршава без икаквог управљања	t	1.750	1.670

Извор: АД „Градска чистоћа“ Братунац

Водоснабдијевање градског и приградских насеља Братунца врши се са изворишта Бјеловац.

Законска обавеза је установљење три зоне санитарне заштите изворишта:

- зона непосредне заштите,
- зона уже заштите и
- зона шире заштите.

Извориште располаже пројектном документацијом која садржи зоне заштите изворишта, а на терену је одређена зона непосредне заштите. Скупштина општине је усвојила документ Програм санитарне заштите изворишта „Бјеловац“.

У складу са законским прописима редовно се врши хемијска и бактериолошка анализа пијаће воде у градском водоводу, а планира се проширење ове активности и по мјесним заједницама. Чишћење градских улица, одржавање и уређивање јавних зелених површина, одвођење атмосферских вода и одвоз чврстог отпада на градску депонију врши ЈОДКП «Градска чистоћа» Братунац. Програмом обављања комуналних дјелатности, заједничке комуналне потрошње, који сваке године доноси и усваја Скупштина, регулисане су ове активности.

Морамо бити свјесни чињенице да загађивање животне средине носи тешке потенцијалне ризике за психофизичко стање и здравље људи. Неопходно је пробудити свијест свих грађана разним начинима, методама и поступцима како би доприијели побољшању и очувању животне средине у подручју у коме живе.

У процесу израде ЛЕАП-а је спроведена јавна анкета о животној средини. Анализа је показала да, поред канализационих отпадних вода, депонија комуналног и индустријског отпада, један од главних проблема у области животне средине на територији општине Братунац, представља и недостатак информација и јавности у раду.

У процесу успостављања принципа заштите животне средине, принцип приступа информацијама и учешће јавности има изразити значај из више разлога. Као прво, ти процеси захтијевају корјените промјене досадашњих навика грађана у опхођењу према животној средини и подизање њихове свијести о конкретној проблематици. Да би се придобило повјерење грађана и спремност на сарадњу, неопходно је едуковати становништво и укључити га непосредно у сам процес успостављања еколошких стандарда.

С друге стране, јавност је та која најбоље може да укаже на виталне ургентне проблеме. Тако би, након уважавања мишљења и потреба грађана, а посебно њиховим рјешавањем, Локална власт добила значајног партнера у спровођењу неопходних активности у рјешавању проблема заштите животне средине.

4.2 SWOT анализа - ЖИВОТНА СРЕДИНА

Анализа је резултат рада радне групе са животну средину и учесника радионица, представника релевантних институција и компетентних појединаца у општини, и ово су ставови обједињени у SWOT анализи постојећег стања.

SWOT – ЖИВОТНА СРЕДИНА	
СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • Усвојени плански документи - ЛЕАП и План управљања отпадом општине Братунац • Ријека Дрина као основни природни, хидролошки и туристички ресурс • Богатство природних ресурса, културне и природне баштине • Регистроване организације цивилног друштва које су профилисане у области заштите животне средине • Успостављен систем сарадње и размјене информација са сусједним општинама • Постојање тимског рада између општинских служби и јавних установа за ријешавање проблема заштите животне средине • Чланство општине Братунац у „Еурорегији Дрина“ • Незагађено пољопривредно земљиште • Погодно тло и климатски услови за производњу здраве хране. • Незагађеност водених токова индустријским отпадом и индустријским отпадним водама. 	<ul style="list-style-type: none"> • Непостојање одрживог кориштења природних ресурса дефинисаних Законом о заштити животне средине и посебним законима из ове области; • Недовољни институционални капацитети и капацитети јединица локалне самоуправе у области заштите животне средине; • Недовољно и неефикасно спровођење прописа у области заштите животне средине и казних одредби, • Непостојање интегрисаног система управљања водним ресурсима; • Недостатак економских подстицаја – недјелотворан систем финансирања заштите животне средине; • Низак ниво свијести становништва о животној средини, недовољна едукација и неадекватно учешће јавности у процесу доношења одлука; • Непостојање и неспровођење програма праћења и мониторинга стања и квалитета животне средине; • Слаба доступност постојећих докумената из области заштите животне средине – неадекватан систем информисања јавности; • Недовољно спровођење процјене пројеката утицаја на животну средину; • Незаинтересованост јавности за учешће у процесима одлучивања и процјене утицаја програма и пројеката на животну средину; • Не постоји служба ни референт за заштиту животне средине • Непостојање планске документације и програма мјера за увођење енергетске ефикасности

	<ul style="list-style-type: none"> • Непостојање централног система за пречишћавање отпадних вода • Неријешен систем канализационе мреже • Непотпуност просторно планске документације • Неодговарајућа заштита изворишта и могућност загађења • Недовољна материјално-техничка опремљеност јавних предузећа за водовод и канализацију и комуналне послове • Неразвијена инфраструктура за заштиту и унапријеђење животне средине • Непостојање система за рециклажу и селективно прикупљање отпада • Загађење минама и минско експлозивним средствима
МОГУЋНОСТИ	ПРИЈЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> • Постојање законске регулативе којом се уређује област заштите животне средине • Могућност искориштавања ефеката усклађености закона са директивама и стандардима ЕУ • Постојање предприступних фондова и осталих фондова за добијање финансијске подршке за реализацију програма из области заштите животне средине • Могућност успостављања буџетске ставке локалног Фонда за заштиту животне средине и формирање службе за заштиту животне средине и енергетске ефикасности; • Постојање иницијативе за изградњу регионалне санитарне депоније на подручју Црни врх код Зворника • Могућност израде плана за енергетску ефикасност и плана за интегрисано управљање водним ресурсима, • Могућност изградње централног система за пречишћавање отпадних вода и изградња и реконструкција канализационе мреже • Могућност примјене савремених метода и технологија у области заштите животне средине • Могућност трансфера технологија и знања из развијених земаља кроз 	<ul style="list-style-type: none"> • Лоша економска ситуација • Велики утицај политике у свим сегментима друштвеног живота • Недостатак развојних фондова на државном и ентитетском нивоу • Збрињавање медицинског и осталог опасног отпада није регулисано на државном нивоу • Неконтролисана експлоатација природних ресурса • Неадекватне концесије на природне ресурсе • Одлив високообразовних и стручних кадрова, нарочито младих људи • Општи тренд ниског стандарда становништва

<p>кориштење примјера добре праксе</p> <ul style="list-style-type: none"> • Могућност увезивања са образовним, научним, истраживачким и другим институцијама у области заштите животне средине и унапређење међуопштинске и регионалне сарадње	
---	--

5. Дефинисање стратегије

На основу приказа тренутног стања по 3 основна елемента одрживог развоја (1. економски развој, 2. становништво, образовање, квалитет живота и 3. заштита животне средине), као и спроведених анализа, у наставку се дефинише стратегија са својим основним параметрима.

5.1 Изјава о визији одрживог развоја

На основу потреба грађана општине Братунац и могућности ове локалне заједнице усвојена је визија одрживог развоја општине која се дефинише на следећи начин:

Општина Братунац је подручје које рационално користи природне и привредне ресурсе и одрживим развојем омогућава добре и перспективне услове за живот и рад свих становника.

5.2 Дефинисање приоритета, стратешких циљева и програма

Јединица локалне самоуправе мора наћи пут, како остваривати политику јединственог, непосредног животног простора свим својим становницима.

Приоритетно је просторно плански утврдити: пољопривредно и урбано земљиште, рекреативне и стратешке просторе. Једино тако се може зауставити девестирање простора и природно укључити индустрију, као надградњу на руралном простору. Људе треба мотивисати више него икада, јер су привредна неактивност и неинвентивност, сумњичавост, резервираност и резигнираност становништва, главни разлози отпора према новитетима. Ту је кључно стално образовање, предавања, трибине и др.

Неформално окупљање и у другим дјелатностима много доприноси успјеху развоја. Живот на селу мора бити привлачан. За то су потребни пољопривредници и обртници, радници и индустријски погони, услужне дјелатности (поште, трговине, банке и штедионице), путеви, али прије свега школе, од дјечјих до установа за професионално усавршавање.

За даљи развој општине треба радити на активном учешћу грађана у свим процесима битним за будућност Општине, а у том смислу највеће очекивање је према организацијама цивилног друштва.

Будући да је туризам дјелатност будућности руралних подручја свакако га треба укључити у развојне планове. Овде се наглашава разлика између туризма и рекреације у руралним, али већ урбанизованим подручјима близу градова (рурал – *urban fringe*, зелени појас града – „*Green belt*“) и туристичких дјелатности у удаљенијим и изолованијим руралним подручјима. Слободно вријеме током викенда и празника најчешће се проводи у руралним подручјима, а годишњи одмори у приморским или планинским одмаралишним средиштима. Одваја ли становништво више новца за слободно вријеме, рурални туризам ће добијати већи привредни значај, јер се продужава вријеме проведено у руралним подручјима.

У контактима с туристима поново је оживио културни живот у споју старог и новог, традиције и модерног. Карактеристична је умреженост сељачких туристичких објеката у оквиру цјеловите понуде и привлачења гостију.

У подршци руралном развоју, важна одредница је заштита животног простора. Прије свега треба подстицати локалне заједнице да препознају, чувају и унапређују природне и културне вриједности својих подручја. Посебно је важно подизање свијести о

вриједности биолошке и просторне разноликости. Ове активности морају бити усмјерене и прилагођене различитим добним и друштвеним групама становништва (дјеца, млади, пољопривредници, жене, невладина удружења, пословни људи, локална самоуправа). Потребно је развити мотивацију за учешће у очувању, развоју и могућностима валоризације биолошке и просторне разноликости те промовисати и развијати способност чланова локалне заједнице за тимски рад на изградњи идентитета сеоских подручја.

Све становнике треба оспособити за пословно и струковно повезивање (задруге, струковна удружења), вођење пословања мањег опсега, самоорганизирање ради промовисања заједничких интереса и успостављање партнерства с другим привредним субјектима и управним службама.

Посебну пажњу треба посветити његовању и развоју културног живота. Програм обнове села и одрживога развоја тражи директну и сталну сарадњу с архитектама просторног крајолика, стручњацима за рурални развој и уређење простора, посебним удружењима за његовање традиције и културнога наслијеђа, те што ширим кругом становништва, како би се осигурала стална добра обавијештеност и проток значајнијих информација путем формалних и неформалних канала, а сељаци оспособили за партнерско учешће у одлучивању о битним питањима живота своје и шире заједнице.

Јединице локалне самоуправе морају препознати, очувати и унапређивати природне и културне вриједности својих подручја. Ове активности морају бити усмјерене и прилагођене различитим добним и друштвеним групама становништва (дјеца, млади, пољопривредници, жене, невладина удружења, пословни људи, локална самоуправа). Потребно је развити мотивацију за учешће у очувању, развоју и биолошке и просторне разноликости те промовисати и развијати способност чланова локалне заједнице за тимски рад на изградњи идентитета сеоских подручја.

Непроцењиву улогу у томе има ученичко задругарство. Ученичке задруге могу да допринесу стварању производних навика код ученика, те буду путоказ у професионалном усмјерењу. Зато их треба обилно подстицати, те попунити модерним садржајима, корисним за очување и развој руралног простора. Једна, само привидно неважна мјера, је обнова школских вртова. Они могу допринијети развоју пољопривреде, јер су се ученици уче новим методама и приступу раду.

И на крају може се констатовати да демократска децентрализација повећава одговорност локалних самоуправа за привредни и друштвени развој. Ту се мора промовисати привредни развој стварањем услова који подупиру приватна предузећа и стално утичу, а посебно у кризним стањима, на своју привредну будућност.

Искуство нас учи да ће укупна развојна политика руралног простора бити успјешна тек ако буде успјешан њен пољопривредни дио. Зато треба кренути према интензивном повртарству, сточарству, воћарству, изградњи мањих прерађивачких погона, унаприједити услужне дјелатности, повезати их с туризмом, прометом и другим дјелатностима.

Потенцијали општине за развој туризма су у богатом историјском наслеђу, културно-историјским споменицима и природна богатства (ловишта, извори питке воде, ријека Дрина...).

Стање у угоститељству општине (нарочито смјештајни капацитети) ограничава могућности развоја туризма. Структура смештајних капацитета и њихов квалитет не удовољавају захтевима савремене туристичке потражње.

У општини Братунац очекује се даљи развој следећих видова туризма:

- Спортски ловни и риболовни туризам;
- транзитни туризам;
- сеоски туризам;

- излетнички туризам;
- спортско - рекреативни туризам,

Са циљем развоја и промоције туристичких потенцијала овог подручја основана је и ТО Братунац.

У општини Братунац се организују различите туристичке, спортске и друге манифестације током цијеле године, што доприноси промоцији овог мјеста.

Будући да је туризам дјелатност будућности руралних подручја, он је као посебан стратешки циљ укључен у развјне планове општине Братунац.

Стратешки циљ 1: Унапређена пољопривреда и рурални развој;

Стагнација привредног развоја општине Братунац шездесетих и седамдесетих година двадесетог вијека последица је првенствено државног дугорочног економског плана, према којем је била предвиђена изградња хидроелектране Велика Дубравица на ријеци Дрини, а при реализацији пројекта изградње акумулације дошло би до потапања плодног, равничарског дијела општине, великог броја насеља па и самог градског језгра Братунца. Дугогодишњи изостанак улагања у развој општине проузроковао је изразиту привредну неразвијеност.

Иако је 1970. године дошло до одустајања од наведеног пројекта и подигнута рампа за инвестициона улагања, дугогодишње заостајање у развоју није било могуће ублажити ни најефикаснијим мјерама економске политике.

Резултати приватизације државног капитала братуначких предузећа, припремљених за готовинске продаје, веома су скромни са становишта броја приватизованих предузећа. Будући да је организован велики број лицитација у циљу њихове успјешне продаје, незаинтересованост потенцијалних купаца и висок ниво дуговања предузећа основни су разлози бројним неуспјелим лицитацијама.

Будући да је финансирање друштвених дјелатности конципирано на дугогодишњем систему алиментирања надградње издвајањем из остварене добити утврђених стопа доприноса, евидентно је да је финансирање ванпривреде условљено резултатима пословања привреде. Братуначке образовне, здравствене и друге ванпривредне установе дијеле судбину неповољног привредног амбијента и у великој мјери носе последице стагнације привредних активности и то у још наглашенијем облику, с обзиром да представљају друштвену надградњу. Наведено се односи на здравство, образовање, културу, спорт и социјалну заштиту.

Развијена пољопривредна производња у огромној мјери би осигурала развој села и била основа за развој свих видова туризма, а нарочито сеоског, па је с тога потребно пољопривредну производњу укрупнити, модернизовати те створити услове за пласман вишка производа и развијати производњу сертификоване и еколошки прихватљиве здравствено безбиједне хране.

Општина Батунац не оскудијева једино у природном потенцијалу за развој туризма, а то су: богатство водених токова, флоре и фауне, погодна клима и чист зрак.

Ловни терени су највећим дијелом у брдском подручју општине, на надморској висини од 174 до 772 м и на површини од 29.996 ха. Организовање лова у надлежности је ловачког друштва „Чауш“, а братуначка ловишта богата су медвједима, дивљим свињама, лисицама, кунама, дивљим мачкама, јазавцима, зечевима, фазанима, пољским и шумским јаребицама.

Протичући кроз подручје општине Братунац, ријека Дрина са 14 мањих ријечних токова раскошан је дар природе и до сада је била најатрактивнија за љубитеље спортског риболова.

У ријеци Дрини доминантно је присуство рибе младица, шкобаљ, као и капиталних примјерака клена, мрене и сома. Од притока ријеке Дрине, у сврху порибљавања поточном пастрмком најзанимљивије су Лозничка, Грабовачка и Слапашничка ријека, на којима постоје оптимални услови за изградњу рибњака и производњу конзумн рибе, као и млађи пастрмке.

Приобално подручје уз ријеку Дрину атрактивно је за изградњу спортских објеката и терена за спортске активности. Брзи ток ријеке Дрине, на простору између Перућанског и Зворничког језера, пружа идеалне природне услове за организовање сплаварења.

Пољопривредно земљиште, које чини 11.350 ха или 68% од укупног земљишта у индивидуалном власништву, као основно и највеће природно богатство општине Братунац, захвалан је стратешки ресурс за одабир правца развоја који даје резултате уз скромна инвестициона улагања. Обрадиво земљиште се највећим дијелом налази у долини ријеке Дрине и њених притока. Мањи део земљишта налази се у брдско-планинском залеђу. Земљиште је погодно за развој воћарства, посебно јагодастог воћа - малина. Пашњаци су добра основа за развој сточарства и пчеларства, али и организоване производње и прераде лековитог биља

Клима, надморска висина и хидропотенцијал, удружени с традицијом подручја у пољопривредној производњи, представљају основне факторе будућег развоја пољопривреде., утолико прије што је здрава органска храна, каква се овдје производи, све више на цијени и све више тражена.

Од укупног броја домаћинстава у општини Братунац (6.230) око 45% (2.800) су домаћинства која се баве пољопривредном производњом, што је чини изразито пољопривредном општином. Процјена је да има око 1.000 некомерцијалних регистрованих домаћинстава, који не остварују подстицај на основу кредита, регреса, субвенција и премија, осим по основу премије за млијеко.

Пољопривреду у Општини карактерише следеће: ниска продуктивност пољопривреде у односу на друге привредне гране, слаба оријентисаност локалне привреде на више облике прераде и финализације примарних пољопривредних производа, депресирани цјене, мали посједи по домаћинству и низак ниво организационих кооперативних производних процеса. Њене предности се огледају у следећем: постојање еколошки здравих зона, традиција интезивне тржишно оријентисане пољопривредне производње (производња малине), велики број регистрованих пољопривредних газдинстава. Развијена је мрежа ветеринарских, пољопривредних станица и апотека и организована противградна заштита на територији цијеле Општине.

Неуспјешна приватизација, редукција пољопривредне производње и реструктурирање дијела индустријских јавних предузећа, које је још увек у току, проузроковали су губитак радних мјеста и смањење запослености на цијелој територији Општине. Због тога постоји потреба да се радна мјеста креирају и у домену пољопривреде и прехранбене индустрије.

Ревитализација села у смислу одрживога и цјеловитог развоја неопходан је процес очувања руралних простора као примарних производних подручја хране и осталих добара, подручја специфичнога крајолика с наглашеним природним, традицијским, културним и историјским елементима, оазе зеленила и еколошке равнотеже, и на крају - као подручја мира и одмора од динамичног и стресног градског миљеа. Због тога се општина Братунац определила да, током овог планског периода, изгради путну инфраструктуру у руралним подручјима.

У 2016. години Општина је за развој пољопривреде из буџета определила средства у износу од 150.000 КМ, а за развој путне мреже у руралним подручјима 30.000 КМ.

Табела 16. Индикатори:

Назив индикатора	Јединица мјере	Почетна вриједност	Циљне вриједности				
		2016	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Остварени приходи у пољопривреди и шумарству	% у односу на 2016.год.	100	101	102	104	106	107
Остварени приходи у производњи хране	% у односу на 2016.год.	100	101	102	103	105	106

- **Оперативни циљ 1.1:** Постојећи пољопривредни и рурални ресурси користе се у циљу развоја локалне привреде

Табела 17. Индикатори:

Назив индикатора	Јединица мјере	Поч. врије.	Циљне вриједности				
		2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Пољопривредна газдинства укључена у програме развоја локалне привреде	Број (кумулативно за период 2017-2022.)	0	100	150	180	210	250
Запослени у пољопривреди и прехранбеној индустрији	% у односу на 2016.год.	100	101	102	103	104	105

- **Програм 1.1.1:** Унапређење пољопривредне производње
- **Програм 1.1.2:** Допринос унапређењу капацитета за прераду пољопривредних производа

- **Оперативни циљ 1.2 :** Развијена рурална инфраструктура у сврху развоја локалне привреде

Табела 18. Индикатори

Назив индикатора	Јединица мјере	Поч. врије.	Циљне вриједности				
		2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Мјесне заједнице покривене путном мрежом која повезује насељена мјеста са центрима МЗ	Број (кумулативно за период 2017-2022.)	0	3	5	7	10	11

- **Програм 1.2.1:** Изградња и реконструкција путне мреже која повезује насељена мјеста са центрима месних заједница

Стратешки циљ 2: Створено повољно пословно окружење за лакши, бољи и бржи развој привреде и предузетништва

На основу социо-економске анализе закључује се да у општини Братунац трговина на велико и мало и даље остварује највећи годишњи приход. Од производних привредних дјелатности највеће учешће у приходу остварују области обрада и прерада дрвета, грађевинарство, производња метала и металних производа које биљеже раст прихода, што се нарочито односи на производњу метала и металних производа.

Ниво запослености, мерен бројем запослених на 1.000 становника, показује изразито заостајање општине Братунац (од 50-60 % просјека Републике Сtpске) Од укупно запослених, у привреди, предузетништву и услужним делатностима запослено је 1.209 радника (58,8 %), а у ванпривреди 847 (41,2 %).

Уочавајући привредне потребе, као и потребу планирања урбаног развоја посебне намјене, усмјерених на *привлачење нових инвестиција*, општина Братунац се опредјелила за развијање и отварање пословних зона за производне, складишне и сервисне функције. Тако је обезбједила простор површине 2,8 хектара за пословну зону „Циглана“, урађен је регулациони план за индустријску зони „Побрђе“ површине 40 хектара гдје ће се налазити и мост са граничним прелазом и регулациони план за пословну зону „Рајска плажа“ простор површине 10 хектара за коју је такође урађена и студија јавног и приватног партнерства. У пословним зонама ће се обезбеђивати простор за мала и средња предузећа, складишне капацитете, бизнис инкубаторе и друге садржаје.

Промјеном привредне структуре услед опредјелења за прелазак на тржишну економију, приватна својина и предузетничка иницијатива добијају централно мјесто у грађењу будућег економског развоја братуначке општине. Због свега тога Општина се определила да јој један од стратешких циљева буде да створи пословно окружење за лакши, бољи и бржи развој привреде и предузетништва.

Тренутно, на локалном нивоу не постоји општинска институција за подршку развоју МСП.

Табела 19. Индикатори:

Назив индикатора	Јединица мјере	Поч. врије.	Циљне вриједности				
		2017	2018.	2019.	2020.	2021.	
Анкетирани привредни субјекти	број/год.	100	100	120	140	150	
Задовољство привредника (предузетника) пословним окружењем	Повећање просечне оцјене у односу на претх. годину	(...) ⁴	0,1	0,2	0,3	0,3	

⁴ Почетна вредност се односи на просечну оцену која ће бити добијена анкетирањем, које ће се обавити до краја 2017.године

- **Оперативни циљ 2. 1. :** Успостављено пословно окружење које омогућава лакши, бољи и бржи развој привреде и предузетништва;

Табела 20. Индикатори:

Назив индикатора	Јединица мјере	Поч. врије.	Циљне вриједности				
		2016	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Спроведене мјере подршке/олакшица/подстицаја	Број (кумулативно за период 2017-2022.)	0	2	5	7	10	12
Инфраструктурно опремљене локације	% површине у односу на 2016.год.	100	102	104	107	110	120

- **Програм 2. 1. 1:** Унапређење конкурентности локалне привреде
- **Програм 2. 1. 2:** Стварање повољних услова за привлачење домаћих и страних инвеститора,
- **Програм 2. 1. 3:** Јачање малих и средњих предузећа

- **Оперативни циљ 2. 2. :** Унапређено приватно предузетништво

Табела 21. Индикатори:

Назив индикатора	Јединица мјере	Почетна вриједност	Циљне вриједности				
		2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Новоосновани привредни субјекти (у приватном предузетништву)	Број (кумулативно за период 2017-2022.)	0	4	7	10	15	17
Новоотворена радна места у приватном предузетништву	Број (кумулативно за период 2017-2022.)	0	10	15	22	30	35

- **Програм 2. 2. 1:** Подстицај развоја и јачања локалног предузетништва
- **Програм 2. 2. 2:** Повећање броја запослених у предузетничкој дјелатности

Стратешки циљ 3: Унапређени услови за развој туризма коришћењем локалних ресурса

Табела 22. Индикатори:

Назив индикатора	Јединица мјере	Почетна вриједност	Циљне вриједности				
		2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Регистровани доласци туриста	% у односу на 2016.годину	100	101	102	103	105	108
Регистрована ноћења	% у односу на 2016.год.	100	101	103	105	107	110

- **Оперативни циљ 3. 1. :** Унапређено коришћење туристичких потенцијала

Табела 23. Индикатори:

Назив индикатора	Јединица мјере	Поч. врије.	Циљне вриједности				
		2016	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Постојање стратегије развоја туризма у општини	ДА/НЕ	НЕ	ДА	ДА	ДА	ДА	ДА
Развијени туристички производи	Број (кумулативно за период 2017-2022.)	0	1	2	3	4	5
Број локација, објеката, догађаја, манифестација и др. укључених у туристичку понуду	Број (кумулативно за период 2017-2022.)	0	5	10	15	20	25

- **Програм 3.1.1:** Израда стратегије развоја туризма у општини
- **Програм 3.1.2:** Унапређење постојећих туристичких понуда и развој нових
- **Програм 3.1.3:** Промоција туристичких ресурса

Стратешки циљ 4: Побољшана доступност и квалитет јавних услуга

Будући да је финансирање друштвених дјелатности конципирано на дугогодишњем систему алиментирања надградње издвајањем из остварене добити утврђених стопа доприноса, евидентно је да је финансирање ванпривреде условљено резултатима пословања привреде. Братуначке образовне, здравствене и друге ванпривредне установе дијеле судбину неповољног привредног амбијента и у великој мјери сnose посљедице стагнације привредних активности и то у још наглашенијем облику, с обзиром да представљају друштвену надградњу. Наведено се односи на здравство, образовање, културу, спорт и социјалну заштиту.

Здравство и социјална заштита

Дом здравља у Братунцу је једина јавна здравствена установа примарне здравствене заштите на подручју општине, у чијем саставу је и седам амбуланти, дислоцираних у насеља Факовићи, Бјеловац, Осамско, Кравица, Коњевић Поље, Глогова и Жлијебац. У оквиру основних дјелатности Дома здравља, на подручју општине дјелује и патронажна и кућна здравствена њега. Поред 39 здравствених радника средњег и вишег нивоа образовања, на пружању здравствених услуга ангажовано је и девет доктора медицине и стоматологије, од којих је пет специјалиста. Иако је евидентан недостатак кадрова, као и простора и медицинске опреме, у чију модернизацију и проширење треба уложити знатна финансијска средства.

Центар располаже новом социјалном картом становништва општине, а у техничком смислу располаже рачунаром и теренским возилом, а налази се у бившим просторијама суда (три канцеларије).

Образовање, наука и култура

Током ратних дејстава школски објекти на подручју општине Братунац у великој мјери били су оштећени или пак уништени, а већина школских зграда, адаптираних као колективни центри, кориштена је током и непосредно по завршетку рата за смјештај расељених лица.

Изузев двије подручне школе, које још увијек нису реконструисане и саниране, остали школски објекти с подручја братуначке општине су обновљени и оспособљени за функционисање у складу са својом намјеном.

На подручју општине Братунац постоје три установе основног образовања (ОШ “Вук Карацић”, ОШ “Бранко Радичевић” и ОШ “Петар Кочић” у Кравици), које имају своја подручна одјељења.

Иако је на подручју Братуначке општине евидентирано 30 дјеце с посебним потребама и даље је присутан недостатак стручног кадра, нарочито у инклузивној настави за дјецу с посебним потребама.

Зграда средњошколског центра је у задовољавајућем стању и током љетних ферија обавља се редовно инвестиционо одржавање просторија (кречење и неопходне поправке), али је изражен проблем недостатка радионичког простора, савремене опреме и учила.

Установе културе

У Братунцу је средствима УНДПа и општине Братунац реконструисана зграда Дома културе, којом су се ријешили проблеми смјештајних капацитета за градски биоскоп и библиотеку, која има књижни фонд од 30 хиљада примјерака.

Културно-историјско наслеђе

Насеобина под именом Братунац има дугу историју. Откривени су фрагменти архитектуре и споменици из римског доба. Батунац, као мјесто на путу између Босне и Србије, помиње се први пут 1381. године и то као насеље с неколико кућа и 30 становника. Тек 1927. године Братунац је проглашен општином и уврштен на списак мјеста, која треба прогласити варошицом. Почетак организованог откупа дувана у Братунцу 1886. године уједно представља и почетак економског развоја, чему је допринијела и изградња објекта за откуп и сезонску прераду дувана 1911. године. Међутим, изградња моста на ријечи Дрини 1926. године обиљежила је почетак нове епохе за град Братунац. Сакрални објекти на подручју општине Братунац припадају новијој историји и углавном су вјерски објекти исламске и православне вјерске заједнице. Поред братуначке џамије, на подручју општине у функцији је још пет џамија, у Коњевић Пољу, Побуђу, Хрнчићима, Глоговој и Вољавици. На подручју града постоје двије православне цркве, у центру града и у насељу Кравица, док је пет православних цркви на сеоском подручју (Бјеловац, Факовићи, Полом, Коњевић Поље и Жлијебац). У центру града, окружен парком, налази се споменик жртвама НОР-а, подигнут 1978. године.

Спорт и физичка култура

У општини Братунац дјелују два фудбалска клуба, један кошаркашки, два карате клуба, као и један женски одбојкашки клуб „Братунац“. Постојао је и женски рукометни клуб, међутим исти је престао с радом услед недостатка финансијских средстава. Спортско-рекреативну инфраструктуру чине Културно-спортски и рекреативни центар, градски стадион, два полигона за спортске активности и терени прилагођени за извођење спортских активности у насељима Бјеловац, Коњевић Поље, Осамско и Вољевица.

Табела 24. Индикатори:

Назив индикатора	Јединица мјере	Поч. вријеме.	Циљне вриједности				
		2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Анкетирани грађани	број/год.	200	400	500	700	900	1.000
Задовољство грађана квалитетом и доступношћу јавних услуга у општини	Повећање просјечне оцјене у односу на претх. годину	.... ⁵	0,1	0,2	0,3	0,5	0,6

- **Оперативни циљ 4. 1. :** Успостављени механизми који утичу на успоравање и заустављање неповољних демографских кретања

⁵ Почетна вредност се односи на просечну оцену која ће бити добијена анкетањем, које ће се обавити до краја 2017. године

Табела 25. Индикатори:

Назив индикатора	Јединица мјере	Поч. врије.	Циљне вриједности				
		2016..	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Мјере/активности које доприносе повећању наталитета	Број (кумулативно за период 2017-2022.)	0	1	2	2	3	3
Институције укључене у програме/мере/активности за повећање наталитета	Број (кумулативно за период 2017-2022.)	0	2	3	3	4	4

- **Програм 4.1.1:** Демографски развој општине Братунац

- **Оперативни циљ 4.2 :** Обезбеђено квалитетно и свима доступно основно и средње образовање

Табела 26. Индикатори:

Назив индикатора	Јединица мјере	Почетна вредност	Циљне вриједности				
		2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Степен (не)опремљености основних школа	% кабинета са неадекватним условима у односу на број у 2016.	100	75	50	30	20	0
Степен (не)опремљености средње школе	% кабинета са неадекватним условима у односу на број у 2016.	100	80	50	30	10	0
Уведени нови образовни профили у средње школе	Број (кумулативно за период 2017-2022.)	0	1	1	2	3	3

- **Програм 4.2.1:** Уређење простора за одвијање образовних процеса
- **Програм 4.2.2:** Унапређење образовног процеса
- **Програм 4.2. 3:** Праћење тренутних потреба привреде за образовним профилима

- **Оперативни циљ 4.3** : Унапрјеђена понуда културних дешавања

Табела 27. Индикатори:

Назив индикатора	Јединица мјере	Поч. врије	Циљне вриједности				
		2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Програми/манифестац ије/ догађаји/ дешавања из области културе који су доступни грађанима	% у односу на број програма у 2016.години	100	105	105	110	115	120

- **Програм 4.3 1**: Културне манифестације и остали културни садржаји
- **Оперативни циљ 4.4** : Већа укљученост младих у друштвени живот локалне заједнице

Табела 28. Индикатори:

Назив индикатора	Јединица мјере	Почетна вриједност	Циљне вриједности				
		2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Брј младих укључених у активности подршке	Број (кумулативно за период 2017-2022.год.)	0	100	200	300	400	500
Број подржаних омладинских организација	Број (кумулативно за период 2014-2018.год.)	0	2	4	5	7	8

- **Програм 4.4 1**: Могућност професионалног усавршавања
- **Програм 4.4 2**: Помоћ и промоција омладинских форума и организација
- **Оперативни циљ 4.5** : Јавне услуге и сервиси доступни што већем броју грађана

Табела 29. Индикатори:

Назив индикатора	Јединица мјере	Почетна вриједност	Циљне вриједности				
		2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Нови канали дистрибуције информација	Број (кумулативно за период 2017-2022.год.)	0	1	2	3	3	4
Нове услуге у здравственој и социјалној заштити	Број (кумулативно за период 2017-	0	1	2	3	5	6

	2022.год.)						
Број нових спортских догађаја/објеката	Број (кумулативно за период 2017-2022.год.)	0	1	1	2	2	2

- **Програм 4.5.1:** Информисаност локалне заједнице
- **Програм 4.5.2:** Унапређење здравствене и социјалне заштите становништва
- **Програм 4.5.3:** Спорт за све

Стратешки циљ 5: Унапређено стање животне средине

Као један од одговора на комплексност питања и активности везаних за област заштите животне средине, општина Братунац је уз помоћ Регионалног еколошког центра (РЕЦ) приступила изради Локалног еколошког акционог плана (ЛЕАП-а) као једног од метода рјешавања еколошких проблема у локалној заједници. ЛЕАП као посебан документ је усвојен на СО Братунац.

Са становишта заштите животне средине, значајно је констатовати да подручје општине Братунац има завидан квалитет ваздуха и у одређеној мјери и воденог потенцијала.

У смислу садашњих еколошких захтјева потребно је истаћи нужност санације постојеће депоније, потребно је ријешити проблем недовољног броја контејнера и канти за одлагање комуналног отпада као и подизање квалитета комуналних услуга.

Потребно је нагласити да насељено место Братунац не поседује изградјен централни систем за пречишћавање отпадних вода али урбанистичком документацијом је дефинисано да зона ушћа ријеке Глогове у ријеку Дрину буде резервисана као површина за изградњу централног градског уређаја за пречишћавање отпадних вода.

Поред наведеног, потребно је истаћи да је ријешен проблем водоснабдијевања градског подручја Братунца.

Водоснабдијевање у осталим насељима општине представља посебан проблем, прије свега због организације управљања овим водоводима које је сада на нивоу мјесних заједница или чак група грађана.

Братунац иначе нема зелену површину која би спадала у категорију парка. Главни градски парк је требао бити простор око споменика борцима из ИИ свјетског рата, који никада није уређен као парк иако је идеалан за ту намјену.

Табела 30. Индикатори:

Назив индикатора	Јединица мјере	Почетна вриједност	Циљне вриједности				
		2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Дани у којима су вредности параметара воде, ваздуха, земљишта, који се контролишу ван дозвољених вредности	% у односу на број дана у 2016. години	100	90	80	70	60	50

- **Оперативни циљ 5. 1** : Територија општине покривена планском документацијом

Табела 31. Индикатори:

Назив индикатора	Јединица мјере	Почетна вриједност	Циљне вриједности				
		2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Постоји усвојен просторни план	ДА/НЕ	-	ДА	ДА	ДА	ДА	ДА
Територија	%	-	10	20	30	40	50

општине обухваћена урбанистичким плановима							
---	--	--	--	--	--	--	--

- **Програм 5.1.1:** Израда планских докумената
- **Оперативни циљ 5.2 :** Створени капацитети за одрживо управљање ресурсима

Табела 32. Индикатори:

Назив индикатора	Јединица мјере	Почетна вриједност	Циљне вриједности				
		2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Домаћинства обухваћена системом организованог прикупљања отпада	% у односу на 2016.годину	100	105	107	110	113	115
Трошкови енергената у јавним установама	% у односу на 2016.годину	100	98	97	96	92	85

- **Програм 5.2.1:** Израда неопходне инфраструктуре за управљање свим врстама отпада
- **Програм 5.2.2:** Побољшање енергетске ефикасности
- **Оперативни циљ 5.3 :** Развијена свјест становништва о проблемима заштите животне средине и одрживог развоја

Табела 33. Индикатори:

Назив индикатора	Јединица мјере	Почетна вриједност	Циљне вриједности				
		2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Грађани обухваћени промотивним акцијама	% од укупног броја становника (кумулативно 2017-2022.)	-	10	20	30	40	50

- **Програм 5.3.1:** Едукација становништва у заштити животне средине

Схема 3. Графички приказ основних параметара Стратегије

Визија општине	Општина Братунац је подручје које рационално користи природне и привредне ресурсе и одрживим развојем омогућава добре и перспективне услове за живот и рад свих становника				
Стратешки циљеви	СЦ1: Унапријеђена пољопривреда и рурални развој	СЦ2: Створено повољно пословно окружење за лакши, бољи и бржи развој привреде и предузетништва	СЦ3: Унапређени услови за развој туризма коришћењем локалних ресурса	СЦ4: Побољшана доступност и квалитет јавних услуга	СЦ5: Унапређено стање животне средине
Оперативни циљеви	ОЦ1.1: Постојећи пољопривредни и рурални ресурси користе се у циљу развоја локалне привреде	ОЦ2.1: Успостављено пословно окружење које омогућава лакши, бољи и бржи развој привреде и предузетништва	ОЦ3.1: Унапређено коришћење туристичких потенцијала	ОЦ 4. 1: Успостављени међанизми који утичу на успоравање и заустављање неповољних демографских кретања	ОЦ 5.1: Територија општине покривена планском документацијом
	ОЦ1.2: Развијена рурална инфраструктура у сврху развоја локалне привреде	ОЦ2.2: Унапређено приватно предузетништво		ОЦ 4.2: Обезбеђено квалитетно и свима доступно основно и средње образовање	ОЦ 5.2: Створени капацитети за одрживо управљање ресурсима
				ОЦ 4.3 : Унапрјеђена понуда културних дешавања	ОЦ 5.3 : Развијена свјест становништва о проблемима заштите животне средине и одрживог развоја
				ОЦ 4.4 : Већа укљученост младих у друштвени живот локалне заједнице	
				ОЦ 4.5: Јавне услуге и сервиси доступни што већем броју грађана	

6. Аранжмани за примјену

У циљу осигурања претпоставки за ефикасну имплементацију стратегије, након завршетка стратешког документа припремиће се акциони план, који даје преглед приоритетних програма, са пројектима и мјерама за период 2014-2018.година. Он ће такође укључивати везу програма и пројеката са стратешким и оперативним циљевима.

На основу овог плана прави се детаљно разрађен акциони план за сваку годину имплементације. У одговарајућем формату сажето се наводе елементи важни за планирање и праћење њихове имплементације: допринос одговарајућим циљевима, очекивани учинци на циљне групе, главне активности и вријеме реализације, главни учесници у реализацији, оријентацијски издаци и очекивани извори финансирања, те статус припремљености пројекта. Основу за припрему ових акционих планова представљају пројектни обрасци, иницијално попуњени раније у процесу, у фази програмирања, који су у међувремену дорађени и комплетирани у сарадњи представника секторских радних група са предлагачима пројеката/мјера и другим стручњацима.

Носилац припреме годишњих акционих планова је Пројектни тим.

Важно је нагласити да остали оперативни планови које општина припрема (на пример инвестициони програм), произилазе из ове стратегије.

Поред акционих планова, у циљу ефикасног оперативног управљања имплементацијом стратегије, креираће се финансијски индикативни план, који ће бити прилагођен трогодишњем циклусу планирања буџета.

Кључне подлоге за припрему индикативног (трогодишњег) финансијског плана представљају:

- акциони план;
- оквирне финансијске конструкције за финансирање секторских развојних планова;
- процјена буџетских могућности и кредитног потенцијала општине
- процјена расположивих других извора финансирања (домаћи и европски фондови, донаторска средства, средства јавних предузећа и приватног сектора, средства грађана) и могућности њиховог кориштења за суфинансирање имплементације приоритетних пројеката и мјера.

У имплементацију стратешког документа, односно акционих планова, укључиће се организације из јавног, пословног и невладиног сектора. Највећу обавезу има општинска управа, јер носи одговорност за имплементацију укупне стратегије, а за то је потребно имати одговарајућу организацијску структуру и квалитетне кадрове.

Да би стратегију успјешно реализовала, општина Братунац ће своју организациону структуру прилагођавати потребама ефикасне имплементације. То подразумјева да ће општина, током реализације стратешког документа, радити следеће:

- дати кратак опис најбитнијих стратешких изазова и приоритета за општину и кључних захтјева у погледу ефикасног управљања имплементацијом стратегије;
- идентификовати и направити анализу нужних стручних и организацијских ресурса за установљене стратешке приоритете и управљачке захтјеве;
- направити преглед расположивих стручних и организационих ресурса (у општинској администрацији, јавном, невладином и приватном сектору) који у некој мјери задовољавају идентификоване приоритете и захтјеве;
- направити анализу раскорака између расположивих и нужних ресурса, са препоруком одговарајућих мјера, које укључују: планирање и реализацију нужних обука, организацијска подешавања, специјализацију невладиних организација, јавно-приватна партнерства и сл..

7. План праћења и оцјена успешности

Праћење и оцјењивање успјешности стратегије представља систем за мјерење напретка остварења постављених циљева, предузимање правовремених мјера с циљем могућих корекција, те оцјену цјелокупне успјешности реализације стратегије. Праћење подразумијева систем прикупљања и обраде података у сврху упоређивања постигнутих резултата са планираним. Оцјењивање је утемељено на налазима праћења и даје цјелокупну оцјену остварења постављених циљева.

Праћење остварења акционог плана ради се на годишњем нивоу, на темељу дефинисаних пројектних и програмских индикатора и акционог плана. Директни подаци о реализацији програма/пројеката прикупљају се и анализирају крајем сваке године, док се секундарни подаци ажурирају у четвртој и петом мјесецу наредне године, када су расположиви подаци из одговарајућих статистика.

За посао праћења оперативно је задужен Пројектни тим. Налазе праћења сагледава начелник општине.

Оцјењивање остварења оперативних циљева обавља се контролно након три године (2020.године) и финално након планског периода (2022.године).

Темеље за оцјењивање припрема Пројектни тим, или други задужени организацијски дио, на темељу налаза годишњег праћења. Другу основу представљају индикатори који су дефинирани тијekom процеса планирања.

Уколико за то постоје потребна средства, упутно је посао оцјењивања повјерити компетентној спољној или локалној организацији, која има потребне референце. Налазе и препоруке вредновања разматра начелник.

Анекси

- АНЕКС 1: Акциони план